

3891-99

2013

ՄՆՈՎՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ՄԱՐՄՆՈՎՐԹՈՎԱՆ ԵՐԻՏՈՍԱՐԿՈՎԱՆ ԱՄՍԹԵՐԹ

ԽՄԲԳԻՐ
Յ. ՄԱՐԹՈՍՅԱՆ

ՏՆՕՔԵՆ
Պ. ՊԱՂԳՃԵԱՆ

Ա. Տարի թիւ 1

Առաջիկա, Սեպտեմբեր 1926

Գին 5 ԼԷՎԱ

„ՐԱԿՎԻՐԱ“

(Քտտորիտել)

Կուլտուրնո, Տպորտնո

— Մլաճեճկո սպիսանիե —
ԻՅԼԻՅԱ ՎՏԵԿԻ ՄԵՏԵՅԿ

Իճատել: Ե. Բալեճճիյան

Րեճատոր: Ա. Մարտյան

Օտգ. Րեճատ.: Տ. Սառաճյան

Աճրես: Շար Բորիս 58
ՏՕՓԻԱ

„RAKVIRA“

Revue mensuelle de Culture
Intellectuelle et Physique

Pour la Jeunesse

Adresse: Tzar Boris 58

SOFIA (Bulgarie)

ԳԷՊԻ ԿԵԱՆՔ

ԳՐԱՄԻ ԱՌԱՔՐՈՒՄ

Յօղուածներու, թղթակցութեան, խմբագրական աշխատութիւններու, թերթերու փութանակութեան, բաժանարարութեան համար

հասցէ՝ Պ. ՊԱՂԳՃԵԱՆ

Յար Պորիս 58 — ՍՕՖԻԱ (Պուլիարիա)

Տպագր. «ՂԱՅ-ԳԻՐ»
Յար Պորիս 58 — ՍՕՖԻԱ.

Ռ. Ա. Հ. Վ. Ի. Ր. Ա. Յ.

Մշակութային և Մարմնակրթական Երիտ. Ամասերը

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՒՄ՝ Կենցաղական	30	Տարեկան	60	լեզու
ԵՒՐՈՊԱՆ՝	15	"	30	Ֆրանս. ֆր.
ԱՄԵՐԻԿԱՆ՝	50	"	1	Տուրք

Հասցե՝ Յար Պերիս 58 — ՍՕՖԻԱ (Պուլկարիա)

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ինչպիսի կեանք Էջ			
Պուլկարահայ կրթամասը թիւեր	2	Ինչ է թուրիզմը		11
Հ.Մ.Ը.Մ. և Y.M.C.A.	3	Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մ-դերը		11
Կենցաղագիտական	4	Մնունդ		12
Պուլկարահայ Մշակութ. Միութիւններ	5	Հանդուրժող Ոգի		12
Կտարաններու Թեյադրութիւններ	6	Անհատը և Ընկերութիւնը		13
Աստիճաններ	8	Կանոնաւոր կենցաղ		13
Մասնակցութեան աստիճան	8	Մեր Ազգի իկները		14
Ինչպիսի Մէթոդ	9	Մարտը Հայերէն		14
Ինչպիսի Յաստի	9	Նախամարդուն կեանքը		15
Պատմութիւն	10	Մեծ Գիրքեր		15
Յութագրի Օգուտները	10	Օրերս		16
		Երկարական Գործերներ		16
		Մարդկան Լուրեր		կողմ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս

Ա Ր Տ Ա Ս Ա Հ Մ Ա Ն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Ջուրից արդի Լիւնայր բէթոն մը շինելով՝ փառիզ-Միթրազուրկի նաւարութիւնը (504 քիլոմէթր) ստորով կորած է 78 մամ. 47 վ. 49 երկվ.էն:

Անդլիացիներու և Ֆրանսացիներու ախլէթական մրցումներուն՝ առաջինները յաղթական դուրս եկած են մանուանդ արագ վազքերու մէջ:

Միլանոյի նեմբիւրի մրցումներուն Մէտրոպոլիթը բրոֆէսիտէլ, իսկ Մարթինէթի իրր ամաթէօր արագութեան աշխարհի ախոյեան կը հանդիսանան:

Օգոստ. 6ին, 19 տարեկան Ամերիկոնէի մը Օր. Ճէթրուա կատրիլ, Մանչը (32 քիլոմէթր) լողալով անցած է, փոթորկայից օդով մը, 14 մամ 31 վայրկեանէն, արձանագրելով աշխարհի բէթօրը:

Արիլ Ամերիկոնէի մը, 27 տարեկան Տիլին Բօրթն Օգոստ. 28ին անցած է Մանչը 15 մ. 38 վ.էն:

Օգոստ. 30ին Գերմանացի Պ. Ֆէրթօթը կտրած է վերայիշեալ Օր. կատրիլի բէթօրը, Մանչը անցնելով 12 մ. 42 վայրկեանէն:

Անդլիոյ տարեկան մեծ առաջատար շաշտերուն մասնակցած է նաև ձորձ թագաւորը իր «Պրիթանիա» կաթով յաջողելով վերադարձել մրցանակ-բաժակը զարտիկ առաջ Ամերիկացիները շահած էին:

Պէնզիլի խնայողութեան տեսակէտէ կտարաւած օգանաւոր Միջազգային մրցումին առաջին հանդիսացած է Չէխօսլովաք Տօթթ. Լիթա:

Ֆրանսացի Արնու աշխարհի մրցանիշը կտարած է 2 քիլոմէթր վազելով 2 վ. 37²/₅ երկվ.էն:

Անդլիացի մօթօսիքիսթ Թէմբլ աշխարհի մրցանիշը կտարած է 200 մղոնը սանելով 2 մամ 11 վ. 10²³/₁₀₀ երկվայրկեանէն:

Գերմանացի Բօրնիկ աշխարհի մրցանիշը կտարած է 100 մէթրը վազելով 10³/₁₀ երկվ.էն:

Ֆրանսական թէնիսի խումբը Ամերիկա մեկնած է մրցելու համար ձաբոնացիներու և Ամերիկացիներու հետ:

Պազէլի մէջ տեղի ունեցան ախլէթիք մրցումներ զուրկերիացի, դերէանացի ու ֆրանսացի մարզիկներու միջև: Գերմանացիները խլեցին բողմաթիւ առաջնութիւններ մանուանդ վազքերու և ցատկէններու մէջ:

Նիւ-Յօրքի մէջ Ամերիկացի կախամարտիկներ յաղթեցին ֆրանսացիներուն: Մէկ րատնակէն ինկաւ ֆրանսացի միջին ծանրութեան ախոյեանը:

Ֆրանսացի Բալիլո Օգոստ. 23ին օգանաւոր բարձրացած է 12.442 մէթր, արձանագրելով աշխարհի մրցանիշը:

(Նարուեակութիւնը տեսնել կողքին Գ. Էջը)

347-ԱԶ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ՄԱՐՄՆՈՎԹՈՎԱԿՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԳՎՈՎԱՆ ՍՄԱԹԵՐԹ

ԽՄԲԱԳԻՐ
Յ. ՄԱՐԹՈՆԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ
Պ. ՊԱՆՆՎՈՆԵԱՆ

Ա. Տարի Թիւ 1

Սեֆիա, Սեպտեմբեր 1926

Գին 5 լէվա

Գ Է Պ Ի Կ Ե Ա Ն Ք

Հայ երիտասարդ,

Հերիք որքան իստալից քեները կոտրած բափառեցար կեանքի այս սափակութիւններուն վրայ ուր ունակ վէներու բազմութիւն մը ամէն օր կ'աղօտէ քու երիտասարդի անկրկնիւն նակաւոյ:

Հերիք որքան ճշեցիր մտքի այս անապատին մէջ ուր իմաստակութեան եւ անսարքեութեան ամպերը վարագոյրեր են մեակոյքի արեգակը քու աչքերէդ:

Այս անհորիզոն կեանքէդ վեր կայ կալուած մը ուր նոր գոյալիճակ մը կ'ապրուէ քեզի, ոսկի դռներէ անդին, գիտցնելու քեզի կեանքիդ իրական նպատակը:

Հոն այդ աննիւթական սահարին մէջ՝ դարեւու հանճարներուն արդիւնքը կայ կուսակուած գոր կրնաս ձրիօրէն քու սեփականութիւնդ ընել:

Մարդկութիւն, միտք, նկարագիր ու գիտութիւն քու մէջդ պիտի արբնցնեն **ԻՐ ՄԱՐԹ** քու կոչումիդ գիտակցութիւնը եւ դուն պիտի հասնիս մարդ արարածին գերագոյն կարելիութեան:

Քեզ հոն անկելու համար սանդուխ մը կը դնենք այսօր քու ոտքերուդ տակ. քեզ կը մնայ միայն մագլցիլ յոյսով ու հաւատով դէպի այդ սրբազան բարձունքները:

Խառաքի ամպերն են որ կը սկսինք փարատել քու շուրջդ, քեզ կը մնայ լայնօրէն բանալ քու հոգիիդ քերքերը այդ կենսամարտ արեւին շողերուն:

Մի բող սար որ ալ առելի ուժանայ քու միտքդ, ու քու մէջդ դիր այսօր սորվելու հրաշքը եւ իստալի ճենջը:

Սրտախի՛ր, քու առջեւ այսօր բացած է այն դալարաւէտ ուղին զոր ծաղկեցուցեր են գիտութեան ու հոգույ մեակները որպէսզի դուն ժառանգես այդ կալուածները:

Գուն պէտք է անփոփոխ ու հետեւիս քու „Ռահվրայ“իդ որ քեզ պիտի առաջնորդէ ամէնէն ապահով ու նպատաստօր համբէն:

Ինչքան ալ անմեակ ըլլայ քու միտքդ ու անձդ „Ռահվրայ“ն գիտէ խօսելու լեզուն անոնց հետ, միայն թէ դուն մօտեցաս անոր աննախապաշար մտքով ու սորվելու եւ ուղղուելու կամեցողութիւնով, ինչ դասակարգի, ու հոսանքի ալ պատկանիս քանի որ քու առաջնորդդ չի նակնար նեղ համբաներ:

Ան պիտի գայ ամէն ամիս լաւագոյն պաշարներով, խորհուրդներով եւ քելադութիւններով բեռնաւոր ու քեզ պիտի գիտցնէ քու պարտականութիւնդ նախ հանդէպ քու անձիդ մտքիդ ու մարմնիդ եւ դուն քեզի զգնելու միջոցները:

„Ռահվրայ“դ պիտի տայ քեզ առողջ ու լայն գաղափարներ որպէսզի դուն լաւագոյն կերպով ծառայես քեզի, հայրենիքիդ եւ մարդկութեան:

Տուր ձեռքդ մեզ ու եկու միասին նետուինք դէպի այդ բարձր կեանքը:

ՊՈՒՂ ԿԱՐԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆՔ

Կեանքի բիրտ քամիներէն մին յաճախ տարածածորէն կը խլէ մեր սպաքը գտաարանէն ու կը նետէ շուկայի գոյամարտին մէջ ուր՝ անոնք յորձանքէն տարուած չեն կարողանար իրենց մտաւորականը հասցնելու այն կարեկիտութեան որ կ'սպասէր իրենց: Ստացած ուսումնին նաեւ բաւականաչափ չըլլար անոնց ասպու ինքնապարգայման բունալին, ու երբ տատարողը բաւ բազդի իր միտքը կը բանայ պատահած անկանոն գիտելիքներու փշուրներուն սրունք շատ յաճախ կը խաթարեն իր իմացականութիւնը եւ նկարագիրը: Իսկ աւելի գիտակիցներու մտաւորականը կախում կուտենայ մշակութային միութիւններէն — եւ եթէ կուսակցական է — կուսակցական դպրոցէն:

Այսօրուայ իրականութեան մէջ սակայն, պարագաներու պահանջին վրայ, կուսակցութիւնները իրենց աճբոցջ ուժը արամագրեր են քաղաքական գործունէութեան ու պայքարներու սրունց սրութիւնը ու թափը ոչ թէ միայն ձեռք է իրենց բոլոր աղբիւրները, այլ նաեւ սակզժուած չհանդուրժող ու ճնշող միջնայտրտին մէջ ամբողջութեան գառապարտեր է մշակութային սեւէ արտաշաշտութիւն ու ձեւնարկ:

Մշակութային կեանքը արդէն առանց կուսակցութիւններու այս պայքարին իսկ, չէ կրցած սեղմը գրաւել մեր իրականութեան մէջ քանի որ Պուլկարահայութիւնը կը ստուալի մտաւորականներու սովէն: Մեր մէջ ունինք 7—8000 հայ համբոց քաղաքներ ուր գտախօս մ'իսկ չկայ լոյսի նշույլը ծաթեցնելու խաւարի մէջ նստող երիտասարդութեան: Անցեալները թերթ մը մեր 45000 նոց գաղութին մէջ 50 մտաւորական միայն կը համբէր, այսինքն 1000ին 1

կուսակցական հակամարտութեան հետեւանքով սակզժուեր է կացութիւն մը, որ կը նմանի երկրի մը սրունք բոլոր այր բնակիչները իբր գինւոր գրկուեր են ճակատ ոչ մէկ մշակ ձգելով գաշտերու մէջ: Շատ պարզ է որ, ըլլայ կուսակցական թէ անկուսակցական, այն մտաւորական ուժերը որ կը գործեն հոս՝ առ հասարակ այս գաղութին արտադրութիւնը չեն: Այդ կը նշանակէ թէ մենք այսօր կ'ապրինք օտար գրամագլխով ու եթէ մեր նոր սերունդէն չհասցնենք մտաւորականներ՝ Պուլկարահայ գաղութը գառապարտուած է մտաւորապէս մեռնելու: Սոսք չկայ եթէ մտաւորականներու մեծաքանակ ներածում մը ըլլայ արտասահմանէն:

Կուսակցական պայքարները մեզ չեն շահագրգիւր հոս, մեր միակ ախտածր իրականութիւնն է, ու միակ իրականութիւնը: Մեզադրոց չկայ եթէ անոնք իրենց բուն գերին մէջ մանկով պատրաստէին ՀԱՅ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ու թոյլ տային որ տանելի միջավայրի մը մէջ անկուսակցականներ ալ պատրաստէին ՄԱՐԳԻՆ ու ՀԱՅԷ: Մեր ցուր աւելի կը տանջէ մեզ երբ վայրկեան իր անդրադաճանք թէ եթէ կայ կէտ մը սրունք չուրջ բոլոր գաղութը կրնայ համախմբուիլ կատարեալ համաձայնութեամբ՝ այն ալ մշակոյթին է:

Մեր երիտասարդները ոչ թէ միայն ասմիկ գառախարակութենէ գուրկ են՝ այլ նաեւ չեն ձանչ-

նար տարրական անհայրենիք համամարդկային մշակոյթը: Դասն է այն պատկերը զոր Պուլկարահայ երիտասարդը կը ներկայացնէ մեզի: Չունենորը թերեւս եկած է Փոքր Ասիոյ անապատներէն իսկ հարուստըն ալ օտար կրթութիւն էր ստանալէ վերջ այսօր քրտինք կը թփալէ լէվաներու հմայքին տակ եւ կամ պարտաւհաներու մէջ, կան այնպիսիներ ալ որ ոչ իսկ ստորագրութիւն մը գնել գիտեն, առէք հայ երիտասարդներու փոխանակած նոմակները, նոյնիսկ մշակութային միութիւններու պաշտօնական գրութիւնները եւ յանուն մեր սերունդին կաշմերցէք: Գպրոցէն կիսկատար դուրս նետուած սղան անբարտաւան կ'ըլլայ, ան չգզար իր պակասը: Չարժանալի չէ անձանօթ բաներ չեն կրնար երեւակայուիլ:

Այս աչքատուութեան ծոցին՝ հազիւ հեզել գիտցող ուղեգներ ալ կը նկրտին սօցիալիզմի և սօցիալ դեմոկրացիայի նրբին տարբերութիւնները իւրացնել: Կեանքի ու իմացականութեան հեզնանք մը չէ՞ այս միթէ: Իսկ կայ գառախարգ մ'ալ որ միւս չափազանցութեան գիմելով՝ չհետաքրքրուի իր հայ հասարակական կեանքով ու մշակոյթով, ոչ ալ հայերէն կը խօսի: Անոնք նոյն աղաւանդն են օտար թատոցներ փնտսող թողունք անոնք ու վերադաճանք տապանին մէջ մնացողներուն:

Մտաւոր սնունդի պակասին հետեւանքով մաքի հորիզոնները նեղցի են այսօր ու ակումբներու մէջ — սրունք տեսակ մը բնտանեկան յարկեր են եզերգողութեան երիտասարդին — ամէն մարդ իր գիտցածը կը փորձէ սորվեցնել, սակայն աւաղ որ սորվող չկայ չէ՞ որ բոլորն ալ սորվեցնող են:

Մեր տղաքը չունին լայնախոսութիւն, պաղարիւնութիւն, հետեւողական միտք, կայուն նկարագիր, կարգապահ ու հանդուրժող սգի, չգիշելու համար շատ մը ուրիշ պակասներ — ինչպէս անկենցաղապատութիւն, մեծամտութիւն, ցուցամոլութիւն եւ այլն: Հասարակական կեանքը կը չփոթեն կուսակցական կեանքի հետ չունին հայրենիքի ճշմարիտ գաղափար, ու քաղաքացիական կրթութեան նախատարերքը: Չունին կեանքի բմբունում և չեն կրնար իրերու ու գործքերու ներկայացուցած արժէքները համեմատել:

Անոնք չունին կանոնաւոր կենցաղ ու հոգեկան միխիթարութիւն, անձանօթ են ինքզինքին օգնելու գաղանքին: Չեն կարողար եթէ «սիրեց» ու «համբուրեց» բառերուն չհանդիպին իւրաքանչիւր երեսի վրայ, հոգ չէ թէ իրենք սիրել չեն գիտեր: Ժամանցներու առն ամենացնցող բաները կը փնտաւեն, մտաւորական ոչ մէկ խաղ հաճոյք կը պատճառէ իրենց: Ժաշակներն ալ այլասերեր են:

Մարդական կեանքի մասին ալ թիւք գաղափար ունին, մտաւորականը քամիք հաներ են անկէ ու այսօր «կօլ» մը բնելը և կամ Վիթօյ բարձրանալը կեանքի իտեպ կը գաւանին: Մարդիկին համար գառախօսութիւն մը քաւարանի տանջանք է, իսկ գիրք կարդալը գժոցքներու սարտաի:

Պուլկարահայ երիտասարդին հիմնած ակումբն ալ իր թիւք աշխարհայեացքը կը նախադրածէ: Իրեն համար ամենամեծ գործունէութիւնը պարբերական հանդէսն է որ անարուեստ չպարէ մը անգին շանցնիր: Երեւոյթները փրկելու համար հրատար-

1004-54
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

բակային դատախօսութիւն մ'ալ կը սարքէ զայն շփոթելով շինարար դասընթացքներու նկատմամբ:

Երկրորդ է շարքը դեռ. մենք փորձեցինք ուրուագծել միայն, բարի սրամտութիւններով տողորուած անշուշտ:

Եւ շարքը կուտանք այժմ: Ինչ կարելի է բնել այս կացութեան առջև: Ամէն քաղաք չունի բաւականաչափ առաջնորդ: Տրամադրութիւններն ալ փճացեր են շատերու քով ու որոշ շրջանակներ ալ կղզիանալով իրենց պատեաններուն մէջ իրերամբժ զրութիւն մը մէջտեղ է կէր:

Այսօր կուտանք մէջ սերունդի շահեր նկատի առնելով մէկ երկու անձեր նախաձեռնութիւնը կուտանանք ահա —ինչպէս չինոյ տարի առաջ բրած ենք Պոլսոյ Լարանական Համադրձակցական Միութեան «Լարան» թերթին— հաս եւս մեր ունեցածը ի սպաս գնելու փրկարար աշխատանքի, չրատարակելով այս առաջնորդը լեցնելու այն պակասները զորս քիչ վերը մատնանշեցինք, ու գիմադրակելու նոր օրերու պահանջները: Այս տեսակ մը լրացումն ու շարունակութիւնն է Հ.Մ.Լ.Մ. ի մարդական պարբերակներին որուն կողքին կ'աւելցնենք այնքան պէտքը զգացուած մշակութային բաժին մը առաջադրելով ճշմարտին, բարիին ու գեղեցիկին պաշտամունքը: Բոլորովին անկուսակցական այս ձևներակը, որ առ այժմ անհատական գոհողութիւններով արտաբերուած է, փափարելի էր որ իւրացուէր Պուլկարահայ երիտասարդութեանն որ պէտք է զանգուածօրէն անոր շուրջ բուրբուի առանց կանխակալ կարծիքներու ու մտափախութիւններու:

Կոչ կընենք միանգամայն բոլոր մտաւորական ուժերու որոնք նեոացած են ասպարէզէն որպէսզի զուրս ելլեն իրենց փոսկրէ աշտարակներէն ու թիկունք հանդիսանալով մեզ այս պարբերականը բնեն մշակութային և մարմնակրթական միութիւններու օրկանը:

Մենք կ'իջնենք չրապարակ առաքելական հաւատքով եւ մեր ձեռքը կ'երկարենք բոլորին:

„ՌԱՆՎԻՐԱՅ“

Հ. Մ. Ը. Մ. Եւ Y. M. C. A.

Երկկոյնի մամը 6ին գործարանին սուլիշը Նընչելուն Պ. ձօն Սմիթն օրուան աշխատանքէն բթացած ու պօքսի ձեռնոցները գրպանը կը փութայ հոյակապ չէնքի մը սանդուխներէն վեր: Մտնաւոր խցիկի մը մէջ կը կերպարանախոսութի կախամարտիկի մը ու չինոյ վաղիկան վերջ արդէն իր նախասիրած սրտով կլանուած է: Խաղը վերջանալուն՝ արիւն քրտինք մտած կը մանէ լողարան ուր իրեն գրացի կուենեայ ֆութպօլէ, պէտքօլէ և ուրիշ խաղերէ վերադարձողներ որոնք իրենց քրտինքը կը մաքրեն պաղ ջուրի տուչերու տակ:

Պ. Սմիթն վերատին կը հագնի իր զգեստը ու ուրբուն սանդուխէ մը կը բարձրանայ բնագրձակ սրահ մը ուր խումբ մը երիտասարդներ եռանդով պիլիարս կը խաղան մինչ պիւֆէէն ծառայ մը գաւաթներով լիմոնատ կը բերէ իրենց: Կը մտենայ պատուհանին

ու կը գիտէ վարի պարտէզը ուր մարդիկներ ձողով բարձրութիւն կը ցատկեն, իսկ անդին գոցմարդարանին մէջ ուրիշ խումբ մը ուսուցիչի մը նկողմութեան տակ գործիքներով մարզանքներ կը կատարէ: Պ. Սմիթն ժամացոյցը կը նայի. գէժքէն յայտնի է որ ժամագրութիւն մը ունի: Քիչ վերջ ժամը ճիշդ 7ին երկու մնացած ինք մպխտով կը գիմաւորէ պարուն մը որ թէնիսէ կը վերադառնայ: Կը բարձրանան վեր, իրենց նեո առնելով պատքէթ պօլէ, հօքիէ, կոլֆէ վերադարձողներ: Կը մտենն սենեակ մը որուն միակ զարդը նկայ զաշնակ մը կը կազմէ: Երգի խորձ ունին: Ժամը ճիշդ 7ին կը զարթի քովի սենեակէն եկող ջութակներու ու ֆլութներու ձայնը և փորձը կը սկսի: Կէս ժամէն կ'աւարտի ամէն ինչ ու Պ. Սմիթն կը փութայ գրաստունը չգոցուած առնել վէպի հատար մը որ մտնաւորարար յանձնարարուած կը տեսնէ յայտարարութիւններու տախտակին վրայ: Շուտով կը վերադառնայ իր բարեկամին քով ու միասին բնութեցասրահ մտնելով աչքէ կ'անցնեն պարբերակներին ու օրաթերթերը: Ժամը 8ին կը բաժնուին իրարմէ մին թատրոնի փորձ ունի, իսկ Պ. Սմիթն գրական միութեան անդամ է ուր այսօր պիտի խօսուի Պերնարտ Շօի վերջին թատրերգութեան մասին: Ժամէ մը երկուքը միասին կ'իջնեն ձաշկու սրմէ վերջ գործեալ կ'ելլեն բնագրձակ սրահ մը տեսնելու սինէմայի ներկայացում մը: Դեռ չմեկնած, զբան մօտ կը տեսնէ նկայ ծանուցումներ, որոնցմէ մին կ'ըսէ թէ կիրակի օր քաղաք կը ժամանէ նշանաւոր բրօքէնէօրմը որ պիտի խօսի «Չինական Քաղաքակրթութեան» մասին: Իր լսած վերջին բանախօսութիւնը եղած է «Նկարագիր»: Անմիջապէս միտքը կ'իյնայ երթալ տեսնել թէ ինչ է այդ օրուայ նշանարանը: Կը մտենայ մեծ սեւ տախտակին ու կը կարդայ «Նկարագիրը մարդուն էութիւնն է մութին մէջ»:

Դրան քովի գրասենեակէն Պ. Սմիթն կ'ստանայ յաջորդ շարթեան յայտագիրը: Երկուշաբթի օր ձառակի միութիւնը մրցում մ'ունի: Երեքշաբթի վիճարանական ժողով: Հինգշաբթի օր լուսանկարչութեան և նկարչութեան խումբերը ցուցահանդէս մը պիտի սարքեն: Շաբթու վերջաւորութեան երեք չորս արշաւներ կան, նեձելանիւով, նաւակներով, եւայն: Շրջիկներու խումբն ալ երկու շաբթուան բանակումի գացած է ծովեզերեայ գրաստայր մը որուն մօտ կը գտնուին նաև սքաւաներու վրանները: Շաբթիէ մը հօն պիտի կատարուին լողալու մրցումներ: Ամսոյն 15ին համար ալ թէյի բնկերական հանդիպում մը ծանուցուած է:

Պ. Սմիթն տուն վերադառնալուն՝ յաջորդ օրուան իր յայտագիրը աչքէ կ'անցնէ ու կը տեսնէ թէ երկկոյնի մամը 6ին ստողչտարահական դատախօսութիւն մը կայ բժիշկէ մը, իսկ 7ին բժշկական բնոյթնութիւն: Ժամը 8¹/₂—10¹/₂ յաջորդարար ունի իր սովորական գիշերային դասընթացքները սամարակալութեան ու սղագրութեան: Ինք մտադիր է ինքնաշարժի գործարանէն ելլել ու համարակալի պաշտօն մը ստանձնել: Արդէն իր մտադրութիւնը ծանուցած է քիչ առաջ մեր նկարագրած միութեան աշխատանքի բաժնին որ իրեն յարմար գտած մը պիտի գտնէ:

Պ. Սմիթն 15 օր վերջ կ'իմացնեն թէ աշխատանքի

խնդրանք կայ մտաակայ քաղաքէ մը: Անմիջապէս միութեան քարտուղարը յանձնարարական նամակ մը կը գրէ Նրաւորոյ վաճառականին ու Պ. Սմիթ: կը մականի իր նոր պաշտօնատեղին: Հոն ժամանած օրը կայտարանէն ուղղակի կ'երթայ նոյն միութեան մասնաճիւղին ու իր անդամագրութեան քարթը ցուցունելուն՝ զինք կընդունին այնպիսի բնկերական խանդադրատանքով մը որ Պ. Սմիթ: իր տունը կ'զգայ ինքզինք: Հոն կը գիշերէ այցելուներու յատուկ սենեակը, որուն քովի խցիկներէն շատեր վարձուած են միութեան այն աւուրի անդամներէն որոնք կը փափարին բնտանեկան կեանքի մէջ ազրիլ: Հետեւեալ ատուուն Պ. Սմիթ: կ'անցնի իր պաշտօնին գլուխը: Տաշի մը ատաջ պարզ կողմս գործաւոր մէք իսկ Նիմայ Նաճարակալ ու Նաւանարար օգտուելով միութեանէն շուտով պիտի յառաջգիմէ կեանքի մէջ:

Այս շինարար աշխատանքը կատարողը Y.M.C.A.ն է «Young Men's Christian Association» որ կը նշանակէ «Երիտասարդաց Բրիտանական Ընկերակցութիւն»:

Անուէն պէտք չէ նախազաշարուիլ: Նպատակն է երիտասարդներու համալսարանի կարգապատմը: Ինչ որ կը խորհրդանշէ միութեան նպատակը կարծիր եւ սանկիւն մէ Y. M. C. A. գրեթով: Այդ ետանկիւնը կը ներկայացնէ մարդկային կեանքի երեք կողմերը — վարմին, միսք ու հոգի: Իսկ նշանարանն է ՄԱ. ԻՍՅԵԼ: Հիմնուած է 1844 Յունիս 6ին Լանսանի մէջ ձեռածը ձորձ Աւիլերի, ու այսօր բեւեռներէ բեւեռ տարածուած է իրբեւ միջազգային ու ոչ-չարանուանակն միութիւն պարունակելով նաեւ Մասնատեղան ու Պուատոյցական գաւանդութիւններու երկիրները: 1920ին կը Նաճրէր 9000է աւելի կեդրոններ ու 2 միլիոնէ աւելի անդամ ատանց Նաշուելու գիւնարականները: Պատերազմի միջոցին ու անկէ վերջ՝ խիստ մտան ծառայած է միլիոնաւոր գիւնարներու և նաւաղներու՝ կողմնելով Նաղարաւոր կեդրոններ գրեթէ բոլոր Նաճաճայնական բանակներու մէջ: Բոլոր Նամարաններն ալ մասնաճիւղեր ունին: Առանց աղագութեան, կրօնքի, և գասակարգի խարութեան՝ լաւ նկարագրով սեւ է երիտասարդ կրնայ անդամագրուիլ: Անդամագրուած ար վճարումները ջնջին բաներ են: Շատ մը բաներ ալ ձրի են: Միութիւնը կը կատարուի ամենէն սամկաւոր սկզբունքներով ու կը Նասցնէ զօրաւոր նկարագրով, աշխատանքի առակ մարդիկ մանուանող իր սարքած գիշերային գասրութեցիներով որոնց միայն Ամերիկայի մէջ կը Նեանւին 500,000 անձեր: Այս կողմակերպութիւնը ունի նաեւ խորհուրդատուներ որոնց կը գիմն անդամներ երիտասարդական կեանքի գմաւորութիւններու ու վարձութիւններու մէջ:

Պետութիւններ մասնաւոր գաւրգաւրանք ցոյց տաւած են այդ միութեան Նաեղեպ: Ճարանի կայսրը տարեկան 5000 եկնի նպաստ կուտայ, իսկ կատարութիւնն ալ Քօրէյայի ճիւղին Նաճար տարեկան 10,000 եկն: Անգլիոյ թագաւորը ու Գերմանիոյ Նախարար կայսրը ջերմապէս յանձնարարած են բնկերակցութիւնը: Իսկ նախարան Աւիլերն բտած է «Աեւէ Նաարակութիւն ինչ շախով որ Նաճարգաւի և Ք. Լ.՝ով՝ նոյն շախով կը բարձրանայ իր իտէպը»:

Սկիզբէն ի վեր Y. M. C. A. գրեթը մօքիս մէջ գուգրուած են Հ. Մ. Լ. Մ. Ին:

Հ. Մ. Լ. Մ. Ի ծննդավայրը, Պօլիս, կը գանուէին բաղձաթիւ Նայ մշակութային միութիւններ որոնցմէ մէկ քանիին Նաւանարար անդամ էր մարդիկը:

«Լաարանական Համարձակցական Միութիւն»ը 45է աւելի թագային միութիւններ կը Նաճրէր իր մէջ:

Պուլիարիս փոխադրեր ենք Հ. Մ. Լ. Մ. ր, սակայն լաարանները Նոն մեայեր են: Աւ այսօր սճիր պիտի բլլար Նայ գործաւոր աշու մը ունեցած օրական 2 ժամ պարապը ու միակ կիրակին գործածել գնդակի կամ վագրի, երբ անդին ոչ մէկ միջոց ձեւը առնուած է անոր մտաւոր կարգացման նպատակու: Անցեալ աշնան Պուլիար Լաարանական Քօնիքէն ալ գանդատեցաւ մարմնակրթական միութիւններու շափաղանց գործունէութեանէն ի վնաս լաարաններու: Երիտասարդութեան լաճրակները կարգաբաղները Քութիւրի կամ շրջիկներու մրտութիւններու նշանակներն են: Քիչ վերը պարզեցինք Նայ երիտասարդի մասաւրականը:

Հ. Մ. Լ. Մ. ր պիտի շարունակէ՞ կապիւլ սրտի եւրոպական կաշմակերպութիւնները: Պէտք է գիտնալ սակերն որ Անգլիացի կամ Ֆրանսացի մարդիկը, աղգային միջապայրի մը մէջ կապրի, ու Քութիւրի քըրփինքտո շաղկիկ Նանել վերջ կ'երթայ իր իւզաներկը դձելու և կամ գասախաւթիւն էր ունկողնելու գոր կը սարքէ թէրեւս ինքն իսկ: Հ. Մ. Լ. Մ. ր իր մէջ ունի նաեւ օճանդակ անդամներ որոնք և ոչ մէկ գործ կը անանեն ու 10 լէվայով միայն կապուած են միութեան: Հաւանարար անոնց մէջ գանուին անձեր որոնք կրնան Հ. Մ. Լ. Մ. Ի անուով կազմակերպել մտաւորական կեանք մը ու կ'նկանի շարաբերութեան մէջ գնել օճանդակներն ալ միութեան Նեա և Նաճեմաստութիւնը պանելով անշուշտ, սակ զձել Y.M.C.A.ի մէկ մանրանկարը քանի որ Հ. Մ. Լ. Մ. ն ալ Y.M.C.A.ի նման ծափիթ ծով տարածուած է:

Հ. Մ. Լ. Մ. Ի վարիչները պէտք չէ վրդավուն այս տղերէն: Մեր նպատակը չէ գաւաճանել անոնց ծրագրին ալ՝ աճրոջայնել գայն: Այն կազմակերպութիւնները որոնք մասաւրական Նիմ չունին գաստապարտուած են մեանելու:

Երբ պոյմաններ կը փոխուին պէտք է անոնց շարձարիլ: Չէ՞ որ առաջը կ'ըսէ «Ամենէն անձեթեթ անձերն են անոնք որ չ'են փոխուիր»:

Իայց այս մասին գեա կ'արտայայտուինք:

Յ. ՄԱՐԹԱՆԵՆ

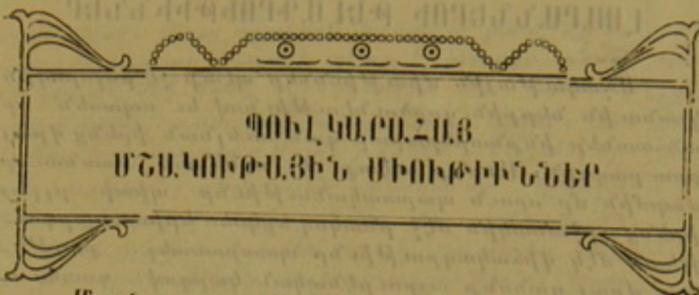
ԿԵՆՏԱՊԱԳԻՏԱԿԱՆ

— Չանոցով ձեւը մի թօթուեր, եթէ անապարանքի վրայ ևս ու ժամանակ չկայ ձանոցը Նանելու՝ բաէ «կը ներէք ձանոցիս Նամար»:

— Փողոցը քալած ատենդ ետիդ մի գաւնար քու վէգ անցած անձի մը նայելու:

— Եթէ մէկու մը կ'ընկերանաս փուրցը, պատիւ մը բլլած բլլալու Նամար՝ անոր ձախէն քալէ, և կամ եթէ մայթի վրայ էք՝ պատին կողմը անոր ձղէ:

— Երբ մէկէ մը կը խնդրես որ նամակդ ու բիշի մը յանձնէ, գրել վերջ պէտք է բաց պանարանով յանձնես անոր որ եթէ կ'նկարապէտ է պէտք է անմիջապէս բու տաջիւզ փակէ գայն ու գրպանը գնէ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մասնաւոր բաժին մը յատկացուցած ենք Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներուն մէջ գտնուած հայ մշակութային միութիւններու, որոնց ոչ մէկ վիճակագրութիւնը երեւցած է ցաւով: Գաղախարահան բանը պիտի ըլլար այս բոլոր միութիւններէն կազմել Լատանական Համագործակցական Միութիւն մը: Ասորիոյնը շատ պիտի ըլլան, ցոյց առաջ ներկայ ազգային յուզումով միջնորդար որ կրքերը նոր բոյններ կը փնտռեն: Ստիպան առ այժմ կարելի է, այսպիսի միութիւններու քաղաքական գործունէութիւնը իրենց գլխուն ձգելով ու անջատելով մի միայն մշակութային կողմը այս պարբերութիւններէն միջոցառանկազան կազմը հաստատել անոնց միջեւ: Մարդկութիւնէ զուրս կարելի է համարել անոնք որ զուտ ա. բ. գ. ի ե 2x2 = 4ի շուրջ չեն կրնար համաձայնել: Այս առթիւ նախ կոչ կրնենք բոլոր Պուլկարահայ միութիւններու որպէսզի բարի ըլլան մեզ ուղարկել իրենց ծրագիր—կանոնադրութիւններն օրինակ մը, և ամիսի տեղեկութիւններ ստորեւ գտնուածներուն նման:

Այս անգամ հնութեան կաշիով կուսանք Սօֆիայի մշակութային միութիւններու մասին ամիսի տեղեկութիւններ, և մայրաքաղաք ըլլալուն, միջոցին անկէլք ու բարեմիտ խորհրդածութիւններ բրած ենք անոնց հարին իրը Պուլկարահայ լատաններու նմուշներ:

„ԱՐԱՐԱՏ“ Հայ Կանանց Բարեգործական Մ-իւն
Հիմնուած է 1923ի Գեղարքերի վերջերք: Աւեր մասնաւորապէս 30 անդամուհի: Ամսափճարն է 10 լէվա: Մասնաւոր հաւաքախոյր չունի, և ոչ ալ պիւտակէ հասցէն է Յոյ Պօրիս 54: Ստորեւ կուսանք ցարդ ունեցած հասցիքի և ելքի մէկ ամիսիւմը:

ՄՈՒՏԻ	
1924 Ապրիլ 2ի վիճակահանութիւնն	23411
1924 Ապրիլ 12ի պարահանուէն	22879
1924 Նոյեմբեր 29ի երեկոյթէն	6033
1926 Փետր. 27ի հանդէսէն	10000
Ամսափճարներ	4320
	66643
ԵԼՔ	
Հայաստանի տարազներու ստանդոններուն	23411
Սօֆիայի Արքայանամին	22879
Սօֆիայի Հ. Մ. Լ. Մ. ի	6033
Սօֆիայի Ազգ. վարժարանի աղքատ աղոյ	2550
Սօֆիայի հայ աղքատներուն	4950
Մասնաւոր ծախքեր	2710
Պատրաստ գրամ	4310
	66643

Փախարկել էր որ ստեղծուած հաւաքակառուցութիւնն օգրուելով միութիւններ բաժին հանէր նաև մշակութային գաստիստելով հայ տիկիներ և սերունդի մայրը շահագրգռող հարցերու շուրջ:

„ՅԱՌԱՋ“ ԼԱՍԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ — Հիմնուած է 1924 Յունիստի սկիզբը մշակութային նպատակներով: Այժմ ստարակը ցոյց կուտայ 83 անդամ որոնց 12ը իզական սեռէ: Ամսափճարն է 10 լէվա: Հաւաքախոյրը կրնայ 30—40 հոգի պարտնակել: Գրքազարանը ունի 250 հատըր գիրք ստացուած Ազգ. վար-

ժարանի Հոգարարձութիւնն: Իր տարեկան պիւտակէն 13000 լէվա է որուն 12000ը հաւաքախոյրի վարձք: Գլխաւոր հասցիքը կ'ապահովուի պարբերական հանգէսներէ: 8000 լէվաի զուժար մը այժմ գրամատուն մը պահ գրուած է: Միութեան հասցէն է Էկզարի Ետէֆ 2:

Գործունէութեան գլխաւոր գիծը եղած է թատերական ներկայացումները սիրելիներու կողմէ: Հիմնուած թուականէն ցարդ ստարած է 9 հանդէսներ որոնց միջոցին բնագրուած են հետեւեալ կտորները — „Ուխտաւոր“, „Չարչըր Արթին Ալա“, „Մեարդ Երէց“, „Թիւ 5 Խելագոր“, „Երսնոս Ալար“, „Գեյ ուկէ Պարտի Ժողովար Մնացած Մասուկը“, „Երից Բաջա“, „Բարեկենդանի Անկուտինը“, „Անիկի Կործանումը“, „Սե Հոյեր“, „Երկու Անվարտները“:

„Յատա՞“ սենցած է փայլուն օրեր կըր 150ի մաս իրական անդամներ կը համբէր: Այն օրերուն մասնաւորակն ումը կը գործէին նոն այն հաւասարով որ իսկապէս օգտակար պիտի ըլլան աղոյ բան մը ստրիկներով: Ամէն գիշեր կանոնաւորապէս 2 մամ, ինչպէս նաև կիրակի օրերը կը կատարուէին դաստանդութիւններ հայ լեզուի, թատերականութեան, պատմութեան ու սոսր լեզուներու: Դմարդարար անմիջապէս որ „Յատա՞“ նկատելի ուժ մը ներկայացուց կուսակցութիւնները խիստ մտէն հետաքրքրուեցան անով և ստեղծուեցաւ կոյուքիւն մը երբ մասնաւորակն ումըր տնայնով որ չինասար աշխատանքը անկարելի է՝ ստիպուեցան հետանալ: Զո՞ գայրդները աղարը եղած են որոնցմէ շատեր չգիտակցելով թէ իրենց շահը ինչ կը պահանջէ վարակուեցան կուսակցական ներմբոյ գարախորներէ:

Այսօր „Յատա՞“ ի հրապարակը հանդարտ է քանի որ ուրիշի ստեղծագործածը քայքայել և միջնորդար ազականել վերջ հակահարս կողմերը գաղթեցուցած են պայքարը: Այսպէս է չէզոքներու գմարդը ճակատագիրը:

„ԲԻՐՄՏԱՓՈՐ“ ԼՆԹԵՐՅԱՐԱՆ — Հիմնուած է 1925 Փետր. ամսին: Հասցէն է Տնտեսքի 43: Աւեր շուրջ 50 անդամ, երկու սեռէ: Հաւաքատեղին կըրնայ 60—70 հոգի պարտնակել: Պիւտակէն 18000 լէվա է տարեկան, որուն 12000ը տեղույ վարձք: Գրքազարանը կը համբէ 400 կտոր գիրք: Անդամափճարը 20 լէվա է ամսական: Ծարդ ունեցած է գրական—գեղարուեստական հանդէս մը, դաշտահանդէս մը, ձիւնային 7 հրապարակային բանախօսութիւն հասարակական նիւթերու շուրջ, ինչպէս նաև շարաթ երկկոյններու բնկերային հանդիպում („Բամակ մը թէյ“): Բանախօսութիւնները շոչափած են հետեւեալ նիւթերը. „Տասթօէվսքի Արպէս Պօլէվիլդի Մարգարէ“, „Հայ Լեզուի Պատմութիւնը“, „Պուլկարահայ վարժարանները“, „Բրտական Հարցը, Բիւրոս և Հայ Յարարութիւնները“, „Նոր Աերունդի Գաստիարակութիւնը“, Գաղութներու Մէջ“, „Կոսմ Իրուական Կացութիւնը Պուլկարիոյ Մէջ“, և „Մեր Ազգային Գոյութեան Պայճանները“:

„Բրտախոր“ լոկըն թե բցարան մ'է և ստով շատ սահմանախակած իր աստարէզը: Վարչութիւնը ամէնէն առաջ ուրեմն պէտք է կարդ ու կանոն գնէ բնիկբցարանին թիւթերուն և գրադարանին:

Գալով բանախօսութիւններուն քանի որ կուգուի այդ կողմէ ալ աշխատել շնայելով որ մասնաւոր հասանքի մը ենթակայ է բնիկբցարանը՝ պէտք է այդ բանախօսութիւնները կատարուին մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն, հանդարձող և զուտ սձով գաստիարակելու ժողովուրդը քաղաքական խրթին ու վիճելի հարցերէ ստա՞ լայն գաղափարներով ստացուած, հայրենիքի և պետականութեան բմբունման, ինքնամփոխման և ինքնազարգացման ճամբով: Եւ այն ատեն ժողովուրդն ալ պէտք է ստանայ կանխակալ կարծիքի երթնայ ունկողնել:

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ» . — Սօֆիայի Մ-դ: Այս կազմակերպութեան կեդրոնը Սօֆիայ է և մասնաճիւղեր ունի Վասնա, Պուրկազ, Սլիվկէն, Սթ. Զակորա և Ռուսնուք: Սօֆիայի մասնաճիւղը հիմնուած է 1925 Սեպտ. 1 սկիզբը և այժմ ունի 86 անդամներ: Ամսա-վճարն է 10 լէվա: Մասնաճիւղը մասնաւոր սրահ ու պիտանէ չուսի դեռ: Ենթակա տարւոյ ընթացքին հան-գանակութիւն մը կատարած է սրուն արգիւնքով հա-գուստ և կոչիկ հայթայթած է Ազգ. վարժարանի կա-րօտեալ 18 աշակերտներու: Ունեցած է երկու բանա-խօսական հաւարայթներ սրոնց մէկուն մէջ խօսուած է «Ազգային Միութեան Կարտակր» ին չուրջ, իսկ երկրորդը տեղի ունեցած է Մայիս 28ի օրը, որ միու-թեան բաթրոնն ալ է նալ է տալով մեզ երկու բանա-խօսութիւն՝ մին «Հալերու ծագուեմ» պուկարերէն, իսկ միւսը «Մայիս 28ի Պատմական նշանակութիւնը» հայերէն: Միութեան հասցէն է Բիրօթնա 12:

«Ազգային Միութեան» ծրագիրը կանոնադիրը գուտ մշակութային նպատակներ կը տրամադրէ, և ամէն մէկ մշակութային միութեան ծնունդը պէտք է ուրախութեամբ սղջունուի քանի որ ան տեսակ մը գոյրոց է ու գոյրոց մը բանալը բանա մը գոցել է: Սակայն մշակութային միութիւն մը չպէտք է միջա-մուռի ըլլայ քաղաքական հարցերու գիտնալով որ քաղաքական կեանքը թշնամի է մշակոյթի: Եթէ բա-րի նպատակ ունին մեր ազգային դաստիարակու-թեամբ հետաքրքրուիլ՝ ու նախանձախնդիր ըլլալ ա-նոր յատկաբնութեան՝ կրնան հանդէսներով, հանդա-նակութիւններով, ճրի գարննթացքներ հաստատելով և այլ կերպերով ստատրել կրթական գործին սակայն ոչ՝ կուտակցականներու նման հրատարակ իջնելով նա-գարածական և թաղականական ընտրութիւններու տակն: Ի՞նչ վիճակ պիտի ստեղծուէր եթէ ամէն մշա-կութային միութիւն մէկմէկ լիթթայով պայքար մղէր այդ ետուզեմին մէջ ու ս՛ր պիտի մնար մշակոյթի բարձրութիւնը: Մշակոյթային միութեան մը կոչու-մէն և իրաւունքէն գուրս կ'իջնայ ազգային իշխա-նութիւններու գործերուն միջամտել. ան չառ չառ կրնայ անպաշտան կերպով հետաքրքրուիլ ազգ. վար-ժարանով: Եւ որպէսզի մոլորութիւն լայն խաւերը չնախապաշարուին և որպէսզի նաև այս կազմակեր-պութիւնը իսկապէս «ազգային միութիւն» մը ըլլայ և արդարացիէ այդ անունը բխած իր ծոցէն, անոր վարիչները պէտք չէ ըլլան կուտակցականներ և կամ անոնց կողքին պայքար մղող անձեր: Մենք ասոնք կ'ըսենք ամենէն անկեղծ սօտով, մշակութային տե-տակէտ և յօգուտ «Ազգ. Միութեան»:

«ԱՐՄԻ» Թուրքիոտական Միութիւն . — Սօֆիայի Մ-դ: Այս ալ մասնաճիւղ մ'է կեդրոն ունենալով Յի-լիպէն: Սօֆիայի մասնաճիւղը հիմնուած է 1926 Յուն-վարի մէջ նպատակ ունենալով թուրքեր: Մասնաւոր հաւարայթար չունենալով կ'օգտագործէ «Յոսաջ» միու-թեան սենեակը ու հասցէն: Ամսավճարն է 5 լէվա: Պիտանէ չուսի: Կը համրէ 66 անդամ սրոնց 14ը իրա-կան սեռէ: Յարց կատարած է 18 արշաւ գէպի Վիթօ-չա, Ֆիլիպէ, Լաքաթնիք, Ս. Թրոյցա, և Յէրոֆօ: «Արմի» ի անդամները պէտք է աւելի լաւ ըմբռնեն թուրքերի նպատակները և արշաւներու տակն աւելի գուտ պերարեւում ցոյց տան մէկգմէկու, նա մանա-ւանդ իրենց ընկերացող կարգ մը Պուրկազ գործաւո-րուհիներու: Այս կէտը իրենց լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք հաստատելով որ վրիպած է իրենց վա-րիչներուն աչքէն: Հոս պիտի ուզենք նաև արտա-քայտուիլ ուրիշ կէտի մը չուրջ: Եկատելով որ թու-րքերն ալ սրտներու կարգին է՝ ազգային հաւարա-կանութիւնը պահելու համար կարելի է՞ որ կողմնէ «Հ. Մ. Բ. Մ. Ի Արմի թուրքիտական բաժին»ը: Այս մասին կուզենք լսել վարիչներու խօսքը:

Հ. Մ. Բ. Մ. Ի Մասնաճիւղ: Տես մարդական բամբին մէջ:

ԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մշակութային միութիւններ պէտք չէ բոլորովին կլանուին ներքին գործունէութիւնով և սպասեն որ անհատներ ինքնարեւարար դան աւելնան իրենց վրայ քաղաքացիներ: Անոնք պէտք է ունենան մասնաւոր մարմին մը սրուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ իրենց շրջանակին մէջ բնակող երիտեւ երիտասարդու-թեան մէկ վիճակագրութիւնը պատրաստել, քարթի-րու վրայ զանոնք այրուրէնական կարգով դասաւո-րել և անոնց իւրաքանչիւրին վրայ նշանակել ան-նտրին անունը, մականունը, ուր տեղացի ըլլալը, գրագու. մը, մասնագիտութիւնը, քաղ կարելուցն անոր մտաւորական զարգացումը և ուրիշ յատկանշական տեղեկութիւններ, ինչպէս նաև անդամակցութեան հետ մնալուն զլիտաւոր պատճառները, եթէ անդամ չէ: Այս վիճակագրութիւնները անհունապէս օգտա-կար պիտի ըլլան ճշգրիտ համար թէ երիտասարդու-թեան ս՞ր տոկոսը ու տարրը կ'անդամակցի լատարն-ներու և ընդհանրապէս ի՞նչ պատճառներով միւս տա-կասը հետև կը մնայ: Ըստ այնմ կարելի պիտի ըլլայ միջոցներ ձևար առնել որպէսզի անդամակցութեան արգելքները անհետացուին հետզհետէ: Պէտք չէ մոտ-նալ նաև անպատճառ դիմել քաղաքին մէջ գտնուող մտաւորականներու և այս կամ այն կերպով աջակցու-թիւնը ապահովել, և նա մանաւանդ կարելի եղածին շախ համակիրներու ընդարձակ շրջանակ մը ստեղծել ուղղամիտ, գործունեայ, օգտակար և անկողմնակալ ընթացքով:

Անհրաժեշտ է վարչութեան մէջ առնել նախա-ձեռնութեան ողի և կազմակերպական կարողութիւն ունեցող անձեր, միայն լաւ արամագրութիւններ ու-նենալը չբաւեր: Վարչագիտութեան զազանիքն է նաև բոլոր գործող տարրերուն գործ գտնալ, եթէ ոչ այն անդամը որ գործող է և գործ չունի քիչ տակնէն կը գտնայ ընդգիծալիր: Ուրեմն պէտք է կատարել աշ-խատանքի բաժանում և ստեղծել շարք մը յանձնա-խումբեր: Յաջողով պիտի բացատրենք միութեան մը ախպար կազմը: Աս այժմ կը մասնանշենք հետեւեալ-ները:

ԿԱՍԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — Մշակութային միու-թեան մը ամենէն շինարար աշխատանքը, և եթէ կուզէք, գոյութիւնը արգարտացնող միակ բանը դա-տիտօսութիւններն են: Հոս ամբիջապէս պէտք է մտանանշել այն սխալ ըմբռնումը որ յաճախ լատարն-ները կ'ունենան այս կէտի չուրջ: Մշակութային մի-ութիւն մը երեք տեսակ խօսող կրնայ ունենալ, բանախօս, դասախօս և դասաւո: Հասարակա-կան հարցի մը չուրջ խօսուած ճառ մը կը կոչուի բանախօսութիւն, օրինակի համար «Ի՞նչ է Ազգու-թիւնը», «Երիտասարդութեան արդի պահանջները», և այլն: Եւ սրովհետև մեր մէջ քաղաքական գործիչն է որ կը խօսի, ան կ'ընտրէ հասարակական նիւթեր և օրուան հաւարայթը կազմակերպող միութիւնը սո-վորարար կուզէ այսքանով սպառած ըլլալ իր կրթա-կան պարտականութիւնը: Բայց պէտք է գիտնալ որ այս բանախօսութիւններու կողքին հայ երիտա-սարդը պէտք ունի ուրիշ ծանօթութիւններու որ կրնայ քաղել դասախօսութիւններէն, սրոնք մէջ մէկ գտանք են ոչ քէ հասարակական խորհրդա-ծութիւններու այլ՝ մարդկային գիտելիքներու չուրջ, օրինակ՝ «Հայ Թատրոնը» «Սեպտիմ Ասողջա-պահութիւն» — նիւթեր որ թերեւս չառ մօտէն չի հետաքրքրեր քաղաքական գործիչը: Թէ բանախօսու-թիւններու և թէ դասախօսութիւններու ընթացքին մոլորութիւնը լսել կ'ունկնպրէ, աւելի կամ պակաս ու-

չարութիւնով: Բայց որպէսզի խօսուած բանէ մը առուելագոյն օգուար քաղուի պէտք է խօսողը անմիջական շփման մէջ մտնէ ունկնդրողին հետ: Այս ձևը կը կոչուի դաս, ուսուցիչի և աշակերտի միջև: Ահա այս է մեր երիտասարդութեան ամենէն անհրաժեշտը: Պէտք է հաստատել գիշերային կանոնաւոր դասընթացներ, գտնել վեց ամիս Հոկտ. 15 — Ապրիլ 15, կազմել ուսուցչական մարմին մը և աւանդել հայ լեզու, թուարանութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, քաղաք, կրթութիւն, առողջապահութիւն ու գիտութիւն, կիրառի օրերը վերապահելով դասախօսութիւններու և բանախօսութիւններու: Գալ թիւով կուտանք այս դասընթացն ձեզ ծրագրերը:

ԳՐԱԿԱՐԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՒՆՔԱՐԱՆ. — Վարչութիւնները պէտք է զօրեղ յանձնարարութիւն մը յանձնեն ընթերցարարութիւնը վառ պահելու կենսական գործը: Եթէ միութիւնը ընթերցարարն ունի՝ պէտք է իր միջոցներով և կամ անհասական նուիրատուութիւններ ձևեր ձգելով ապահովէ պարբերաթերթներու ճոխ պաշար մը, բնորոշ աննախապաշար մտքով: Իսկ միութիւններ որոնք ընթերցարարն չունին՝ հարկ է շարաթիւր անդամ մը գտնել հաւանաբար կիրառի օր մը և կամ մասնաւոր գիշեր մը, ընթերցարարի վերանկն իրենց հաւարարարը ու մասնակի բնեն կարեւոր պարբերութիւնները շտապաբար պատկերապարզ օտար հրատարակութիւնները որոնք մասնաւոր հրատարակ մը կ'ընծայեն թղթատելու այն անդամներուն որ առ հասարակ ընթերցանութիւնով չեն զբաղիր:

Լաւ բնորոշ օրերու համեմատ թիւ մը անհրաժեշտ է ամէն մէկ միութեան, և պիտոճէն պէտք է կարեւոր բաժին մը հանել գրադարանին: Գոման ասան պէտք է առանձին ուշադրութիւն դարձնել և նախապատուութիւն տալ հայ ներկանկներու: Պէտք չէ թող ապր ար ըստ բազմին գիրք առուել գրադարանէն ու տակաւ առ տակաւ մշակելու է լաւ գիրքեր կարգալու ճաշակը: Գիրքերը պէտք է յանձնարարութիւն ու ծանօթագրութիւն անդամներուն: Երիտասարդը պէտք է վերջէ գատ ուրիշ գիրքեր ալ կարդայ, մանաւանդ ներարարի կազմութեան նպատակը երկեր, օրինակի համար Սամուէլ Սմայլսի «Բնքոսգնութիւն»ը և կամ Շարլ Վակների «Պարզ կեանքը» որոնց երկուքն ալ թարգմանուած են հայերէնի: Կարելի է նաև լաւ գրքէ մը ընթերցումներ ընել այդ նպատակով կանչուած հաւարարի մը մէջ, և կամ յանձնարարութիւն անդամներու որպէսզի իրենց կարգապահ գրքերուն մէկ համարատուութիւնը ընեն ընկերական ժողովի մը մէջ: Այս նախաբայլ մը կը կազմէ ապագայ դասախօսը պատրաստելու:

Հետզհետ պիտի ասանք յանձնարարելի գիրքերու ցանկը, ծանօթութիւններով:

ՀԱՆԻԿՄԱՆԵՐ. — Պէտք է գիտնալ որ հանդէս մը սարքերը մշակութային միութեան մը միակ նպատակը չէ: Իր անուրանալի օգուանները ունենալով հանդերձ՝ պէտք չէ չախաղանցել անոր կարեւորութիւնը: Ժամանակի և աշխատանքի սպառող բան է և կը վնասէ ուրիշ շինարար գործունէութեան: Գիտուած բան է որ հանդէսն մը համար չարաթիւնրով կանց կ'անեն դասերը և շատ մը վարչական ժողովներ զո՛հ կերթան անոր և մէկ երկու հոգի չարաշար կը ձնուին հանդէսի մը բնական տակ: Ընդդէմ որ հանդէսը ժողովուրդը և անդամները կը խանդալտէ մանաւանդ աղբային տոներու առթիւ սարքուածները, և վառ կը պահէ համայնքային գործունէութիւնը: Ընդդէմ նաև որ միութեան սնուակն ալ կ'օգտուի անկէ: Կան միութիւններ որոնք ասանց հանդէսներու չեն կրնար ապրել: Հանդէսները սակայն պէտք չէ միմիայն թատա-

րական ներկայացումներէ բաղկանան: Սիրողները պէտք է տարեկան մէկ երկու կտոր ներկայացնեն և լաւ ներկայացնեն, հետզհետէ զարգացնելով ժողովուրդին ճաշակը, և իրենք ալ յառաջդիմութիւն մը ցոյց տան իրենց խաղարկութեան մէջ ամէն անգամուն: Մեր մէջ պէտք է բնականաբար կարգաւորուեները և նուազահանդէսները: Պէտք է կազմակերպութեան մէջ ասնկ քաղաքին բոլոր նուազող օրիորդ ու պարսնները և տակաւ ժողովուրդին զանաք ունկնդրել սարկեցնել: Գալով երդչախուճքին՝ հայ վարիչներու չգոյութեան պարագային կարելի է օտար ուժեր վարձել և օգտուիլ այս նուազատէր երկրի բարեմանութիւններէն: Պէտք է նաև միանգամ ընդ միշտ վերցնել յաճախ հանդէսներու յայտարարին թիւ կազմող գոնհիկ մենախօսութիւններ և ժողովուրդին ճաշակը զարգացնելով անոր գիտցնել մտքուր սրամտութեան և գեներկութեան միջև եղած տարբերութիւնը: Ժողովուրդը պէտք չէ ակնկալել հանդէսի ամբողջ տեսչութեան խնդայ միջև ականջները: Գոնէ նոր սերունդը պէտք է նախ ինք բերուն այս կէտը և առաջնորդ ըլլայ ուրիշներու: Արեւելեան զգայնամոլութիւնը ալ պէտք է աստիճանաբար անհետանայ քանի սերունդներ կուգան ու կ'երթան:

ՀԱՎԱԿՈՅԹՆԵՐ. — Մեր երիտասարդութիւնը շատ պէտք ունի բնկերային դաստիարակութեան: Հաւարարի մը մէջ օտար չզգայ և ոչ ալ չափէն աւելի մտերմիկ տիպար մարդու գործ է: Թոտելու նիւթ գտնալ, հաճելին օգտակարին խառնելով ասանց ձանձրացնելու, ասանց միշտ իր վրայ թուելու, կամ ուրիշ բարձրակարգ, և ամէն բան իսկ պատշաճ կերպով, նա մանաւանդ ինչպէս վարուել գիտնալ միւս սեռէն անձերու հետ մասնաւոր կրթութեան կը կարուի: Ընկերային հանդիպում սարքով միութիւններ չպէտք է բաւականանան դուարձալիքներու ցանկ մը կազմելով, այլ պէտք է առանձին ուշադրութիւն դարձնեն բնկերային այս դաստիարակութեան: Այս հաւարարիները կը ծառայեն նաև հրատարակելու այն անդամները որոնք սովորաբար հետու կը մնան ժողովներէ, և նաև համակիրներու շրջանակ մը ստեղծելով իր չուրջը, գիրքը գործացնել և ժողովուրդակամութիւն շահիլ: Այս առթիւ պէտք է պատրաստուած հրատարակող զայ և թող շտալ որ հաւարարի միջոցին աջն ձայնէն եղած թիւադրանքներով կազմուի յայտարարը: Պէտք է մասնաւոր յանձնարարութի մը միջոցաւ մենախօսութիւններ, բնականական խաղեր, և մասնակցիկ ապահովել:

Հաւարարիները կարելի է երբեմն երբեմն յատկացնել ոչ թէ միայն դուարձալիքի այլ՝ նաև վիճարանութիւններու: Մեր աղաքը շատ պէտք ունին ասանց: Պէտք է գիտնան սարքի ելլել և մարտը հայերէնով ասանց կմկմալու երկու խօսք ըսել: Պէտք է ստրկին նաև ժողովարարութիւն և բարլամէնթիական օրէնքներու տարբերը: Պէտք է վարժուին ժողովի մը մէջ վիճարանիլ, տրամաբանօրէն, ասանց անհասականութիւններու մէջ սայթաքելու և կամ բարկանալու: Եւ եթէ վիճարանութիւնը տար եղած է բնորդի մասնախօսութիւններով՝ պէտք է գիտնան ամէն բան ժողով վերջ մտնալ և գարծեալ լաւ բարեկամութիւնը շարունակել ընկերներու հետ:

Այսպէս պէտք է ըլլայ մշակութային կազմակերպութեան ուղին: Մեր թեկադրանքներէն շատեր անքոտ բաներ չեն, անաղձուկ ու թաքուն, բայց անոնք հոգին սակ մնացող հիմեր են որոնց վրայ կարելի է բարձրացնել նոր սերունդի չէնքը:

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Ն Ք

Ս Կ Ա Ս Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Ա Ս Պ Ե Տ Ն Ե Ր

Հին օրերու Արիւնքն էին ասպետները և անոնց օրէնքը գրեթէ նման էր մարտաօրուայ սկառաւական օրէնքին: Ըարսնայինըուն օրէնքն ալ անոնցինին կը նմանի: Մենք անոնց շատուիցը բլլանուս պէտք է խնամով պահենք այլ բարի հաբարս ու քալենք անոնց զծած ճամբէն:

Ասպետներու պատիւը իրենց համար անհամարաբալան բանն էր: Անպատիւ և ոչ մէկ գործք կը գործէին: Կը նախընտրէին մասնիլ քան թէ գոյնալ կամ ստեղ: Միշտ պատրաստ էին անոնք կուակլու և մուսնելու՝ պաշտպանելու համար իրենց թագաւորը, իրենց կրօնքը ու պատիւը: Հազարներով կը փութային Պաղեստինի սուրը կրկիրը, պաշտպանելու համար քրիստոնէական կրօնքը մասմեական թուրքերուն զէմ:

Հեծեալ ասպետը հետևորդներու պղտիկ թիւ մը կուաննար, զինակիրը և մի քանի մարդիկներ, ճիշտ ինչպէս մար խմբաստները ունին իրենց փոխերը ու շորս կամ հինգ Արիւնք:

Ասպետին հետևորդ մարմինը անոր նուիրուած էր կեանքով ու մահով, ու բոլորն ալ իրենց պետին նման կը հաւատային թէ՛:

Իրենց պատիւը նուիրական էր.

Հաւատարմով էին իրենց Աստծոյն, իրենց թագաւորին ու հայրենիքին.

Մասնաւորապէս քաղաքավար ու մածարդ էին կրնելու մանուկներու և անկարներու հանդէպ. Բոլորին պատրաստ էին օգնել.

Իրենց գլխամբ և հացը կուտային կարօտեալներուն և միշտ խնայողութիւն կ'ընէին կարկնուով օգնելու համար.

Չէնքի գործածութիւն կը սորվէին օրպէսզի պաշտպանն իրենց կրօնքը և հայրենիքը թըշնամիին զէմ:

Իրենց մարմինը կը գործցնէին, ու կը սրահէին ստող և կայտաս արդէսզի կարողանան բոլորին բարիք բնել.

Դուք Արիւնք, լուազայն բանք բրած պիտի ըլլաք հետեւելով ձեր նախնիքներու, այդ Ասպետներուն:

Անոնց յայտագիրը մասնաւոր կէտ մը կը պարունակէր սրով պարտաւորուած էին ամէն օր մէկու մը բարիք բնել, ինչ որ մար օրէնքն ալ է: Երբ աւատօտուն արժնանք յիշեցէք թէ այդ օրուան միջոցին պէտք է մէկու մը ծառայութիւն մատուցանէք: Չեր թաշկրնակին և կամ ձեր փոշկապին վրայ կողմ մը կապեցէք և թոյլ տուէք որ ան ձեր բաճկոնակէն դուրս կախուի ձեզ յիշեցնելու համար, և երբ զիշերը անկողին կ'երթաք խոշոնցէք այն անձին վրայ որուն ծառայեցիք այդ օրը:

Եթէ պատահի որ մասնաք յաջորդ օրը երկու բաշի գործեր բրէք: Յիշեցէք որ ձեր Արիւնք խտտուածը ձեր պատիւը գլխուի կը դնէ այդ ատօրնայ բարիքը գործելու:

Մասնալսութիւն մը մատուցանել թերեւս պղտիկ բան է — լէվա մը գանձանակը նետել արդէսզի աչքասներուն տաս, օգնել ձեր կնկան մը փողոցին միւս կողմը անցնելու, նստած տեղը ուրիշի մը հրամայնել, ծարաւի ձիւ մը ջուր փութացնել, փողոցին մայթէն վերցնել պտուղի լոյրձուն կեղեւ մը սրպէտղի մարդիկ գետին չ'իջնան, և շատ մը ուրիշ բարիքներ:

Ամէն պարտադատի շնորհաք ամէն օր բարիք մը գործել ու յիշեցէք նաև որ վճարուած բաշիքը բաշիք չէ:

ՊԵՅՏԸՆ ԲԱՌԵՂ

Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն

Մ Ս Ա Ն Ե Ր ՈՒ Տ Ե Ս Ա Կ Ը

Մարդիկը երեք տեսակ քննութիւն պէտք է անցնի — մարմնաչափական, բնախօսական և քիմիական: Մարմնաչափականը ճանտթ է մեզ, քիմիականն ալ նոյնպէս որ կը պահանջէ մէզի և արիւնի քննութիւն: Սակայն ամենէն կարեւորը բնախօսականն է որ բացի ներքին գործարաններէն պէտք է քննել նաև մասնները, որ դեռ մեր մէջ չէ փորձուած:

Վարժ աչքը զիւրաւ կը այն ճանչնալ կարծր ու պինդ մասններ ունեցող, սովորաբար կարճահասակ անձերը: Ասոնց մասնները կը լլլան խոշոր ու զարգացած, կարճ, կայտանման, գօրաւոր կծկումներու հակամէտ: Դիմացկուն՝ բայց միջակ արագութեան աւտակ մասններ ևն անոնք և յոյնեցուցիչ մարզանքներու խիստ յարմար:

Հակառակ տեսակին ալ մարդ յաճախ կը հանդիպի — երկար, ու կծկուած ատեն թոյլ մասններու ուրոնք միւսներէն նուազ կողիացած ևն ու սատակ և արագ կծկումներ կատարելու յատկութիւնը ունին, սակայն շատ կը յոյնին: Այս վերջին տեսակէն պէտք է ունենան բոլոր այն մարդիկները որ իրենց ճանաչիտութիւնը կ'ուզեն բնել վայրկեանին ճիգը պահանջող սրտները, ինչպէս օրինակի համար՝ ցատկելներ, կարճ հետաւորութեան վազքեր, սուսերամարտութիւն ևւայլն:

Մասններու կարծրութիւնէն պէտք չէ խտրուիլ, սրովհետև երբեմն այդ վիճակը արդիւնք է զանազան հիւանդութիւններու: Արօսի առակ, լու մասնը հանգիստի պահուն թոյլ ու կակուղ կ'ըլլայ: Այդ փորձը կարելի է կատարել սրունքը կէտ մը ծալլելով մասններով պղտիկ հարուածներ տալ աղբի մասններուն որոնք եթէ լու ևն՝ պէտք է վէտովտին: Պէտք է նաև զգուշանալ մասններու խիստ թուլութիւնէն որուն պտտձառները կրնան ըլլալ սնունդի զէշ իւրացման հետևանքով հաւարուած թոյնը, յոյուածներու բարբորումը և կամ չախազանցուած մարզանքը:

Մասնները պէտք է ենթարկուին ուրիշ քննութեան մը ևւա: Արոչ գործի մը առակ ըլլալը՝ ճշգիւրաւ համար պէտք է հասկնալ մասնին ջգային վիճակը: Այս տեսակէտէն ալ անոնք երկու կարգի կը բաժնուին: Կան մասններ որ անմիջապէս որ կելքարաւ կան զրգուածի մը ենթարկուին՝ շատ շուտ գործի կանցնին ու մեկ ցարտամով մը: Միւս տեսակները զրգուելու համար աւելի երկար ժամանակի պէտք ունինք: Աւրեմն կը տեսնենք թէ կան ցարտամի և կերպարութեան մասններ: Յայտամի մասնները արագ շարժումներու մասններ ևն, իսկ կերպարութեան մասնները կը ծառայեն մարմինը հաւատարակչան իր ստած զանազան զերքերուն մէջ: Մարդիկը պէտք է իր ուշադրութիւնը գործնէլ ցարտուն մասններուն: Իր մասնները ելեքորական զրգուար ստանալուն սրքան շուտ՝ այնքան ու մեկ և արագ կ'ըլլայ ցարտամը: Պէտք է զգուշանալ նաև չախազանցուած մարզանքէ որ կը սկարացնէ ցարտամի արագութիւնը և ումը: Յոգնած մարդիկը կամքի ճիգով մըն է որ կը փորձէ շարժել իր փթացած անդամները: Այսպիսի մասն մը հանգիստէ վերջ ալ չգաներ իր առջի վիճակը սրովհետև այդ կազմէ մարմնայն բոլոր մասններուն և երակներուն վրայ:

Պէտք է ուրեմն գիտակցորէն գործի սկսել զանազան լով արագ մարդիկը, զիմացկուն մարդիկէն: Անաջինը կ'ուսննայ երկար շուտ ցարտուց և շուտ յոյնայ մասն, իսկ երկրորդը կարճ, ու շ ցարտուց և զիմացկուն մասն:

Երկու պարտադատին ալ պէտք է զգուշանալ մըսանները խաթարելէ չախազանցութիւններու գիմալով և յիշել որ այդ կորուստը անդարմանելի է:

Ռ. Ա. Բ. Մ. Ա. Մ. Ա. Բ. Զ

ԷՊԷՐԻ ՄԷԹՈՏԸ

Կար մտնանակ մը երբ մարմնամարզը ստորաբար դարձրինք կը կատարուէր ու ասով գրեթէ միայն բազուկին ու կուրծքի մասնները կը զօրացուէին աննկատ ձգելով մարմնոյ միւս մասնները և մասնաւոր ի վնաս ուսերու բարեկեցութեան և կուրծքի վանդակին զարգացման: 19րդ դարու սկիզբները սակայն, Հէնրիք Լինկ Նիմեց շուէտական մարմնամարզը որ աչքաուտ առաւելութիւններ ունէր, ասանց դարձրինք զիտական Նիմերու վրայ զարգացնելով մարմնոյն բոլոր մասնները: Շուէտական մարզանքը թէև նամաչափ, բայց իր միօրինակութիւնը իր սկար մէկ կողմն էր, ինչպէս նաև անոր գոց սրտի մէջ կատարուելու սրբապան որ մարդիկը կը զրկէր լոյսի և արևի օգուտներէն: Լինկի մէթոտը սակաւ բարեկարգուեցաւ և այսօր Աթօրճուրմի մէջ կայ «Մարմնամարզի Արքայական Հաստատութիւնը», երկու կամ երեք տարուան դասընթացով:

Այս բարեկարգիչներն մին էր Փրանսացի ծովային սպայ ժօրժ Էպէր: Էպէր կը նաևասար որ նախամարզը որ բնականօրէն ակթի մէր իր յատկութիւնները կարճացուց բնութեան նկատմամբ: Այս սկզբունքին վրայ յենելով Էպէր ծրարեց իր «Բնութեան մէթոտը» և —1904ին կիրարկեց Փրանսական ծովային զինուորներու: Կրտսէի թէ իր մէթոտը 5 տարուան մէջ 50 տարուայ մարմնամարզէն աւելի զարժ կատարեց: Էպէրի մարմնամարզը մարզը կը զնէ կեանքի ամենարեւակաւ և նախնական վիճակին մէջ — մերկ մարմնով, ամառ թէ ձմեռ, ինչ որ մարմնը կը զօրացնէ օդի, ջուրի և արևի լուրանքներով: Բնւոր շարժումներն ալ ներշնչուած են նախամարզուն բնական շարժումներէն սրտնք ևն—քայլել, վազել, ցատկել, մտպցիլ, նետել, ծանրութիւն վերցնել, լողալ և ինքզինք պաշտպանել (պօքս և ըմբշամարտ): Այս մէթոտին նպատակն է կատարել մարդիկներ պատրաստել քան թէ մասնագիտացած ակթիներ: Իր աշակերտներուն երազը չէ ակտիանութիւններ շահիլ՝ այլ գտնալ ստույգ, տիկուն և ներդաշնակօրէն զարգացած մարմնով անձեր: Մարմնամարզի զանազան մէթոտներէն Էպէրինն է որ ամենէն շատը կը մօտենայ սրտի և ակթիներով և այդ պատճառով նախաքայլը կը կազմէ այդ երկու ճիւղերուն: Այս մէթոտին ամենէն աչքաուտ կէտերէն մէկն ալ տակաւնութեան մշակումն է: Բոլոր մարզանքները տեսական են ու ոչ մէկ կերպով կ'ընդմիջուին. մարմնոյն յարաբերական ճանգիտ մը ստուտ նամար կը դորձածուին նետեւեւ կզանակներէն մին — մարզանքին արագութիւնը և կամ ստուտ կութիւնը պարբերաբար մեղմացնել, մարզանքը փոխել զանդաշ և կամ միջին քայլուածքի և կամ մարզանքին տեսակը անմիջապէս փոխել: Մարզանքը կը տեւէ միջին ճաշով ժամ մը և կը զազրի երբ յոյնութեան թեթեւ զգացում մը սկսի բոլոր մարմնոյն մէջ: Շարժքը օր մը զազար կայ, մարզանքի դասընթացին ալ կը տեւէ 2-3 ամիս, սկսելով քայլելէն և վերջանալով ինքնապաշտպանման միջոցներով շնորհ բատրեւ կուտայ այն մարզանքներուն նուազագոյն արգիւնքները որ սեւէ ասոյճ մարդ պէտք է ձեռք բերէ — կեցած բարձրութիւն ցատկել 1 մէթր 15, ուժով բարձր ցատկել 1.40, կեցած երկայնութիւն ցատկել 2.50, ուժով երկայնութիւն ցատկել 5 մ., 100 մէթր վազք 13 երկվ., 500 մ. վազք՝ 1 վ. 24 երկվ., 1500 մ. վազք՝ 5 վ. 5 երկվ., ասանց կապի պարանը մագլցիլ՝ 10 մ., 7¼ քիօնայ երկաթ նետել՝ 9 մ., 40 քիօնայ ծանրութիւն վերցնել 10 անգամ, 100 մ. լուրայ՝ 2 վ., ջուրին տալ մտալ՝ 1 վ.: Այս նուազագոյններէն աւելի բնոյններն են միայն սրկրնան ինքզինքնին ակթի կոչել:

Ս. Թ. Լ. Թ. Ի. Զ. Մ

ԻՆՉՊԷՍ ՅԱՏԿԵԼ

Յատկելներուն օգուտներն են շնչառութեան և արևան շրջանի արուած զարկը, սրունքին և մէջքի մասններուն զօրացումը: Կը բաժնուին երեք կարգի — ուժով ցատկել, կեցած ցատկել և ձողով ցատկել: Երկայնութիւն ցատկելու փոքր պէտք է ըլլայ 9 կամ 10 մէթր երկայն ու 3 կամ 4 մէթր լայն, աւազով լեցուած: Այս փոսին կարճ կողմերէն մէկուն և զերբք պէտք է աւ առաւել 12 ասնթիւմէթր լայնութիւն ունեցող տափակ տախտակ մը զետեղել՝ ուժ աննկու գիծը սրոշելու նամար: Այս երկուին անմիջապէս առջևի աւաղները պէտք է ևս քաշել սակայն փոսին բոլոր միւս մասերը պէտք է երկուին նետ նոյն բարձրութեան վրայ գտնուին: Այս երկուէն անդին, զէպի ևս, պէտք է 1 կամ 1ուկէս մէթր լայնքով ու 30 մէթր երկայնքով թեթեւ խտով կամ անուխի կատրուանքներով, մարուք զետին մը պատրաստել ուժ աննկու վազքի նամար: Փոսին եզրերի երկուին երկու կողմերն ալ կարելի է աչքաուտ նշաններ դնել ցատկողին օգնելու նամար սրտաւոր ճիշդ տեղը ստոր դնէ: Մեր մէջ ստորաբար ուժ աննկու տախտակը փոսէն քանի մը մէթր առաջ կը դրուի և յաճախ ցատկողներ շատ քան կը կորսնցնեն՝ իրենց վազքին մէջ ուշադրութիւն դարձնելով այսպէս ճամբուն մէջ տեղը դրուած տախտակին: Աւելի լաւ պիտի ըլլար այդ տախտակը փոսին մէկ կզերբք դնելով փոսին երկայնութիւնը աւելցնել:

Յատկելու գործողութիւնը ինչ տեսակէ ալ ըլլայ, չորս սրոշ աստիճաններէ կ'անցնի — պատրաստութիւն, ցայտում, սպասում և անկում: Պատրաստութիւնը մօմէնտ աննկու ու սուրի մասնները շարժման մէջ դնելու պահէ: Ճաշտումը կուգայ երբ այդ մասններուն ճիւղովը ստոր գլանէն կը կտրի: Ապա մասն պահը մարմնոյն օդին մէջը կզած միջոցն է, սրունք կը յաջորդէ անկումը: Երկայնութիւն ցատկելը, ինչպէս միւս ցատկելները, ցայտումի գործողութիւն մէ և մարդիկը պէտք է նախապէս մարզած ըլլայ իր սրունքները, մանաւանդ սուրի մասնները: Յատկելու պատրաստուողը պէտք է նաև ասանքին փորձէ վերջիչալ չորս մասերը, և սկսի ուժ աննկու վազքերը ընելով ու յետոյ անցնի ասանց ուժի երկայնութիւն ցատկելու ուշադրութիւն դարձնելով ոչ թէ ցատկուած նետարութեան այլ՝ ճիշդ ձեւեր ստիկելու: Երկայնութիւն ցատկելու մէջ արագութիւնը մեծ գեր կը խաղայ, մանաւանդ երբ մալմին ծանրութիւնը քիչ է: Ընդհանրապէս կարճ նետարութիւն վազողներ (սրունք ակթիներէն լեզով «սրկիթք» կը կոչուին, իսկ երկայն նետարութիւն վազողները «սթէյքք») լաւ երկայնութիւն ցատկողներ կ'ըլլան: Յատկելը կարճ սակայն ստատիկ ճիւղ պահանջելուն մարդիկը պէտք է ցատկելէ առաջ իր մասնները տաքցնէ շատ կարճ վազքով մը: Ճիւղի աստիճաններ պատճառով պէտք է նաև բժշկին թոյլատուութիւնը սպասուել: Տկար սիրտ ունեցողներուն բժշկը յաճախ կանոնաւորուած վազքի թոյլ կուտայ և օգտակար ալ կը գտնէ տկարութիւնը բուժելու բայց ան երբէք չթոյլատրեր որ սկար սրտով մէկը ցատկէ: Այս նախապատրաստութիւնները ընելէ վերջ՝ ցատկող մարդիկը կրնայ շրտաբար զալ: Թէրնիքը պարզ է, պէտք է անձաօին նամնմաս ձեւերը վեր ուժ աննկէ վերջ 30—35 մէթր վազել արագ, ասանց քայլերը պզտիկցնելու ու ջղայնտեւելու նամնիլ փոսին կզերբքի տախտակը վերջին երեք քայլերը միայն քիչ մը պզտիկցնելով: Այդ տախտակին վրայ սուրերը տախտակ և ուժով զարնելէ վերջ ձեւերը սասմը նետել ու ցատկել, օդին մէջ կզած ստեն սուրերը յատաճացնելով, աչքը յատած բաւական նետու կէտ մը ու ջանալով նա նամնիլ, ու իջնապ սուրի մասններուն վրայ:

Ս Բ Օ Թ

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈՒ

Պասքէթ պալի խաղը առաջին անգամ երեւցաւ Ամարիկայի Սրբերկեցիքի քոլեժին մէջ, ու այսօր այդ երկրին մէջ չկայ դպրոց կամ սրբոհկայմակերպութիւն մը որ պասքէթ պալ չխաղայ: Ամերիկեան բանակները այդ խաղը 1917ին մտցուցին Ֆրանսա, իսկ Համաձայնականներն ալ 1919ին Պալիս թէև ամերիկեան քոլեժներուն նման չէր արդէն: Պալիարներուն, ինչպէս մագի, նորոյթ մըն է այս խաղը որ բազմամասն չըլլալուն պէտք է մեր մէջ ալ տարածուի: Մանաւանդ հրամայի խաղ մ'է աշխիւներուն համար:

Խաղը ֆութպալի բնութիւնը չունի ու կը պահանջէ միմիայն արագ, ճարպիկ ու բնական շարժում: Կը խաղացուի տախտակ վայր մը, զերծ փոսերէ ու քարերէ, 18էն 27 մէթր երկայնութեան ու 11էն 15 մէթր լայնութեան վրայ: Ֆութպալի նման կ'ունենայ երկու բերք որոնք 40—45 սանդիւմներ արամաքիմով երկաթի մը վրայ հիւսուած ու յատակը բաց սակառներ են զետեղուած՝ լայնքի գիծերուն ճիշդ մէջտեղը կանգնուած մէջմէկ ձողերու վրայ որոնց երկայնութիւնը կը տարբերի խաղացողներու տարիքին և կարողութեան համաձայն ու կ'ըլլայ մինչև 3 մէթր: Խաղացողները կը բաժնուին հինգ հինգ հոգիները երկու խումբի որոնց երկու յառաջագոյնները գերբհատուն հակառակորդ կողմին սակառին մօտ, կէս-յառաջագոյն մը կը կենայ մէջտեղը ու բերքը կը պաշտպանուի երկու յառաջագոյններով: Խաղին նպատակն է գնդակը ձեռքէ ձեռք անցնելով հակառակորդին սակառին մէջէն անցնել:

Խաղը կը խաղացուի 20 վայրկեաննոց երկու պահերով և իւր սրահներ «կօլ» կը հաշուի երկու կէտ, մինչ րէնայիմով շահուած նշանակէտ մը կարծէ 1 կէտ միայն: Խաղին կէսը վերջանալուն 5—10 վայրկեան դադարէ վերջ երկու կողմերը գերբերին կը փոխեն: Խաղը սկսելուն երկու կէս-յառաջագոյնները կը մանեն գիտնին ճիշդ մէջտեղը գտնուած 1 մէթր 99 ս. տրամագծով շրջանակի մը մէջ ու իրենց մէջտեղը կուգայ կը կենայ խաղին վարիչը և գնդակը ուղղահայեաց վեր կը նետէ: Գնդակը երբ կը սկսի վար ինչալ սուլիչը կը սուլէ և խաղը կը սկսի: Կէս-յառաջագոյնին պաշտանն է գնդակը յառաջագոյններուն անցնել մէկ կամ երկու ձեռքով: Եթէ գնդակը եղբորի գծէն դուրս ելլէ պէտք է խաղը կեդրոնէն վերսկսի: Խաղացողները պէտք չէ գնդակը բռնած վազեն, այլ գնդակը բնական շնչուն պէտք է անմիջապէս առատաւեն 5 երկվ.ի մէջ պէտք է նետեն իրենց բնակրոջ և կամ եթէ մօտ են սակառին մէջ: Արդիւում է գնդակը սրունքներուն մէջտեղ անել և կամ կործարին սեղմալ, ոտքով, բուռնցքով գարնել: Ազատ է ախով գարնելը: Պէտք չէ նաև ուսով կամ սեւէ կերպով հրել իր հակառակորդը: Օրէնքի մը գանցառութեան պատիմն է հակառակորդ կողմին բէնայիմի իրաւունք տալ: Այս ալ բնելու համար հակառակորդ կողմէն մէկը կը կենայ սակառէն 5 մէթր 25 ս. նոտ ու առատաւեն 10 երկվայրկեանի մէջ գնդակը կը նետ սակառին մէկ կամ երկու ձեռքով: Մինչև որ գնդակը սակառին չհասնի նետողը չի կրնար իր կեցած տեղէն երկու մէթր աւելի նետալ, հակառակ պարագային կ'ըլլը չհաշուիր և խաղը կը շարուակուի: Գնդակը գետին ինչալուն խաղը կեդրոնէն կը վերսկսի: Բէնայիմի միջոցին բոլոր միւս խաղացողներն ալ պէտք է նետալէն 2 մէթր նոտ կենան:

Արտանուած է գնդակը ստանց բռնելու գայն փոխն ի փոխը աջ ու ձախ ձեռքերով գետին գարնելով անոր նետ յառաջանալ, և կամ ստանց գարնելու հակառակորդի մը բազուկը շարժել որպէսզի չկարենայ եկող գնդակը բռնել: Արդիւում է երկու հոգի հակառակորդի մը դէմ երթալ:

Ֆ Ո Ւ Թ Պ Օ Լ

ՖՈՒԹՊՈՒԻ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

Ֆութպալը շատ հին ժամանակներէ ի վեր ի պատուի է Անգլիոյ մէջ ուր գայն վերջին տասնները մասնաւոր ու չաղբութեան առարկայ բլաւ նշանաւոր Բակլի դպրոցը, ու այդ դպրոցին անունէն ծնաւ «Բակլի ֆութպալ»-ը որ մեր մէջ չէ տարածուած: Մեր գիտցած ֆութպալը որ պէտք է «Էստրէյշըն ֆութպալ» կոչել նիւուեցաւ 1853ին Քէյթպրիճի համալսարանին մէջ, և այսօր աշխարհի ամենէն մոլորակաւ սրտը դարձած է:

Ինչպէս ամէն խաղ՝ ֆութպալն ալ իր ֆիզիքական օգուաններէն զատ պէտք է իր բարոյական օգուաններն ալ ունենայ: Այդ կէտն է որ կուզենք մեր երիտասարդ սերունդին, և անոնց ծնողքներուն ու չաղբութեան յանձնել: Ֆութպալ խաղացողի մը ֆիզիքական բարձրամասնութիւնները պէտք է ըլլան ու մեղուութիւն, արագութիւն, տակուտութիւն և լաւ խոքեր: Կանոն-պէտք է անմիջապէս գուզարդել աչքի գտնուածութիւն, ճարպիկութիւն և ճկունութիւն: Խաղին բարոյական պահանջներէն մին է նաև պաշարիւնութիւն, նա մանաւանդ բերքագոյնի պաշտանին համար որոնք պէտք է զերծ ըլլան ջղային սեւէ թերութիւնէ: Այս պարարեւութիւնը խիստ անհրաժեշտ է ոչ թէ միայն յաճածման մը ենթարկուած պահուն այլ և այն վայրկեանին երբ անակնկալ պատահութիւն մը կը ներկայանայ, ըլլայ գիշուածով, ըլլայ հակառակորդի մը սխալին նեւեանքով: Խաղի այս պարարեւութիւնը պէտք է խաղացողը գտնուողակէ նաև կեանքի ստորեայ երեւելներու միջոցին նաև ցոյց տալու նոյն բարձրամասնութիւնը:

Բարոյական ուրիշ կէտերէն մէկն է գիտնալ ամբողջ ու չաղբութիւնը լարուած պահել, բայց միեւնոյն ատեն նետելի քու շուրջ անցած դարձածին ու պատրաստ գտնուել սեւէ պատահականութեան: Այս կէտին կը յաջորդէ շատ աւելի կարեւոր կէտ մը որ է արուած մէկ երկվայրկեանին մտքի ճիղով մը անմիջապէս գտնել ու սրտում մը տալ թէ գնդակը որո՞ւ պէտք է անցնել: Քիչ բան չէ այս: Այս սրտումը ամենլու համար պէտք է գիտնալ թէ ո՞ր բնկերը յարմարագոյն է խաղին յաջորդ փուլին համար, և այս բոլորը բնկ երկվայրկեանի մը մէջ հակառակորդներու սպանալիքին տակ: Կեանքի մէջ յաճախ կը ներկայանան պարագաներ երբ մարդ կ'ստիպուի անմիջական սրտում մը տալ, ըլլայ վտանգի մը պահուն, ըլլայ սնազարանքի մէջ, և քանի քանիներ վերջէն կ'ախտան հոգնեցով անուած սխալ քայլ մը:

Ուրիշ նկատելի կէտերէն մէկն ալ կարգապահ ողի մշակելն է: Գիւրիին չէ երիտասարդին նամանաւանդ խաղացողին համար տեսնել իր հակառակորդին սխալը որ կը վրիպի գատաւորին աչքէն ի վնաս իրեն: Հոն, այդ դաշտին վրայ այդպիսի պարագաներ կը կուսնեն իր հոգին հպատակելու համար իրաւասուի մը վճռին, հոգ չէ թէ անարգար: Հոն է որ գարձեալ մեր տարքը կը վարժուին ճարտը խաղ խաղալ, իր բուն հակառակորդ, պարտուի ալ սորվիլ ու խաղէն վերջ թշնամութիւնը դաշտին վրայ մտնալ:

Բազմաթիւ են ֆութպալի օգուանները գետ, սակայն ամենէն մեծ տեղը կը գրաւէ հաւարականութեան դարախարք ստեղծելու օգուտը: Այդ դաշտը հրատարակելու չէ անհատական քաջագործութիւններ ցուցադրելու և խաղացողը պէտք չէ ջանայ նշանակէտ անպատճառ ինք անմամբ բնելու: Այդ գործը որ թերեւս անխառնակ կը թուի՝ շատ մեծ արժէք կ'ստանայ գիտուած հաւարականութեան տեսակէտէ: Ազգային տեսակէտէ ալ՝ ֆութպալը պէտք է պատրաստէ ապագայ հայ քաղաքացին որ պէտք է գիտնայ ուրիշին ալ աշխատանքի բաժին հանել ու ջջանալ ամէն գործ սեփականացնել:

ԻՆՉ Է ԹՈՒՐԻՉՄԸ

Հակառակ որ թուրիզմը շատ բնորոշակ խնամա մ'ունի մեր մէջ շատ նեղ բարձրում մը կայ այս բարձրին ճակատագրին չուրջ: Թուրիզմ կը նշանակէ արամադրելի ժամերը ճամբորդելով անցնել, անշուշտ ոչ շահագրգռական նպատակներով: Եւ որքան ճամբորդութեան միջոցներ կան՝ այնքան ալ թուրիզմի տեսակներ — օրինակի համար սաքով, ձիով, նեծելանիւլով, ինքնաշարժ նաւակով, առագաստանաւով, չոզե-նաւով, ինքնաշարժով, շոգեկառքով, օդանաւով եւն: Բանակումն ալ յաճ'ախ թուրիզմի մէկ ճիւղը կը համարեն և թուրիզմն ալ իր կարգին սրտաներու մէկ տեսակը:

Այս ցանկէն կը տեսնենք որ թուրիզմը մեծածախ սրտ մ'է և նորասկի ունի անհատը նեռուոր վայրեր փոխադրելու ու ցոյց տալ աշխարհի նեռաքրքրական և պատմական տեղերը, քաղաքները, շէնքերը ու աւերակները: Հանդիպած էք անշուշտ նեծելանաւորներու որ աշխարհի շրջանը կրնեն և կամ, Ամբրիկացիներու որ շոգեկառքով կ'աշխարհն եւրոպա ու Արեւելք. տանք բոլորն ալ թուրիստ են: Ամէն կրկնի մէջ, ինչպէս անցեալ տարի Պուլկարիոյ մէջ, կազմուած են «Թուրիսի Գլխակներ» որոնց անդամները ինքնաշարժերով շրջաններ կ'ընեն թէ կրկրին մէջ և թէ արտասահման. անոնք ալ թուրիստ են: Միջին դարուն Չինաստան գացող Մարքո Բոլոն ալ թուրիստ էր, ինչպէս է նաև մեր օրերու մեղրալուստինի ճամբորդութիւն կատարող գոյգը:

Թուրիզմի ամենէն աման տեսակը սակայն նեռիտան թուրիզմն է և ունի երկու ճիւղեր — պարզ նեռիտան թուրիզմ և «այրինիզմ»: Պարզ տեսակին նպատակն է նեռանալ քաղաքէն, անոր մտրոնէն, ապակա-նած օգէն ու փոշիէն ու բաւական նեռու վայր մը բնութեան ծոցին հաճելի ժամեր անցնել, ինչ ճաշել ու թերեւս ալ ինչ գիշերել: «Այրինիզմ»ը տարբեր է: Ան լեռներու, ինչպէս անուէր կը թեկադրէ, «Այլ-եաններու» թուրիզմն է: Ան ունի մագլցիլի, ինքզինքը վասնդներու եւնթարկի ու ազատել, ցուրտի գի-մանալ, ժայռերու նեռ բարեկամանալ, ու այդ բնելու համար պէտք ունի մասնաւոր պիտոյքներու: Մեր Պուլկարահայ թուրիզմը, (և ճոս պէտք է շեշտել որ հայ թուրիզմը թերեւս Պուլկարիոյ մէջ կը կազմա-կերպուի), այս երկուքին խառնուրդն է: Լեռնոտ քա-ղաքներու մէջ թուրիզմը «այրինիզմ»ի ձեւը առեր է, իսկ տափարակ տեղեր՝ պարզ նեռիտան թուրիզմի:

Սակայն ինչ որ ալ բլլայ՝ նեռիտան թուրիզմը սոխով սխտորով ու թերեւս օդի շիշով, կարճ տա- փատ մը սաքին քաշած, տաղրակ մը կանակը նեռած աննպատակ թափառում մը չէ: Եթէ աղպէս բլլար՝ թուրիզմը քաղաքին փութիւնը լեռները փոխադրելէ զատ ուրիշ բան չէր բլլար: Թուրիզմը աւելի բարձր նպատակներ ունի: Թուրիստը բնապատում անձ մը պէտք է բլլայ: Պէտք է ունենայ երկրաբանական և բնապատմական ծանօթութիւններ: Ան պէտք է մտեր- մանայ բնութեան նեռ: Յերկին պէտք է խօսի բոյ- սերուն, միջատներուն և թռչուններուն, իսկ գիշերն ալ ստաղերուն նեռ: Ժայռերէ, չոզի խաւերէ ու քա- յայրերէրէ անցած տանի պէտք է ջանայ հասկնալ ա- նոնց լեզուն ու գիտնայ թէ դարեր առաջ ինչ լիճ՞ էր թէ գաշտ, անտառ թէ քաղաք: Պէտք է գիտէ, գննէ, լուսանկարէ, ու հաւաքէ քարեր, բոյսեր ու միջատ- ներ, ծանօթանալով անոնց սովորութիւններուն: Պէտք է գիտնայ բնութեան օրէնքները, հասկնայ ամպերէ եւ փոթորիկները կանխէ: Այս բոլորը անհրաժեշտ պայմաններ են թուրիստին, ալլապէս աննպատակ բան է շարաթը անդամ մը նեռ ի նեռ լեռ ելլել իջնել թու- րիստի շինարար ու հրահանգիչ գործը կատարած բլ- լալու ինքնախարէութեամբ:

ՊՈՅԻԱ. — Մասնաճիւղը հիմնուած է 1920ի ձմ- րան, ունենալով միայն սկաուտական ճիւղ և 15ի չափ անդամներ: Կերակարգութիւնը տեղի ունեցած է 1922ի ամբան երբ հաստատուած են սկաուտական, աթլէթ- ներու և ֆութպոլի բաժիններ իրենց վարիչներով, Պուլոյ կանոնադրին հիման վրայ: Այդ թուականէն մինչև 1924ի աշունը պաշտօնավարած են երկու վար- չութիւններ, ու անդամներու թիւը եղած է չուրջ 40: Մասնաճիւղը երկրորդ անգամ բլլալով գործունէու- թեան անկում մը կ'ունենայ ու 1924ի Մեպր. 7ին ծնունդ կ'աննէ վերակազմիչ մարմին մը, երեք հոգիէ բաղկացած որ ներքին կանոնադիր մը մշակէ, տա- սը յօդուածէ բաղկացած ուխտ մը ստորագրել կուտայ անդամներուն, հաւաքովայր մը կը վար- ձէ ու 1925 Յունուարի 18ին բնդհանուր ժողով հրա- իրելով՝ մասնաճիւղը կը յանձնէ կանոնադրի արա- մադրած վարչութեան մը: Այս շրջանին անդամներու թիւը կը բարձրանայ 50ի, և տեղի կ'ունենայ դեղար- ուեստական երկդոյթ մը ու 1925ի աշնան «Սլավիա»ի դաշտին մէջ մրցահանդէս մը սւր կը կատարուին նաև սկաուտական և ֆութպոլի խաղեր: Մասնաճիւղը կը մասնակցի նաև 1925ի Ֆիլիպէի Շրջ. պատգամա- ւորական ժողովին՝ մէկ ներկայացուցիչով:

Ներկայ վարչութիւնը բնարուած է 1925 նոյեմ. 1ին որ մասնաճիւղը հասցուցած է նեռեւեալ վիճա- կին: Սկաուտական բաժինը ունի 1 խմբապետ, 1 վարիչ-առաջնորդ, 3 առաջնորդ, 3 փոխ-առաջնորդ, 28 սկաուտ որոնց 22ը Բ. կարգի քննութիւն անցու- ցած իսկ 6ը նորընծայ, ու նաև 8 գալլիկ, 7 թեկնա- ծու, 11 կրթի-կայտեր արձանագրուած: Միջին տա- րիքներն է 11—12: Ունին ֆութպոլի թիւ մը որ մաս- նաճիւղիս Գ. թիւն է:

Աթլէթական բաժինը կը համրէ 15 հոգի որոնց մէջ կան մասնաւորապէս վաղքերու և ցատկիչներու բնորոշակ աղաքներ. իսկ կը պակսին նիզակ նեռող ու ձողով ցատկող: Մասնաւոր խնամքի պէտք ունի այս բաժինը: Ինչ վերջնականապէս կարգադրուած չըլ- լալով մարզադաշտի խնդիրը փորձերը տեղի կուենան «Լէվսքի»ի դաշտը:

Ֆութպոլի բաժինը հիմէն վերակազմուած է այս շրջանին և շատ քիչ առնետան մէջ կրցած է նկա- տելի յաջողութիւններ ձեռք ձգել: Մրցած է իրմէ շատ աւելի ինչ ու զօրաւոր խումբերու նեռ որոնց կարգին մակեդոնական, սուսանական, և տեղական թիւներ ու Ֆիլիպէի, Սլովէնի մասնաճիւղերը: Կա- տարուած 11 մրցումներէն 5ին մէջ յաղթած է:

Նեծելանիւլի բաժինը կը համրէ 25 անդամ:

Թուրիստական բաժինը ունի իր «Յախարիկ» խումբը որուն փոքրաթիւ անդամները կատարեալ կազմաներով օժտուած «այրինիստ»ներ են յանդուգն ու նեռաւոր արշաւներ կատարող: Արձանագրած են 30է աւելի արշաւներ ու կը պատրաստուին ձմեռնային «Աքի»ի:

Անդամներու ներկայ թիւն է 120, ամսալճարն է 10 լէվա: Ներկայ վարչութեան օրով նաև տեղի ունեցած են զեղարուեստական երկդոյթ մը, ու Մայիս 28ի և Սաշունի Մեարտի տօներու աթլէտ տողայնքներ: Չմեար, Շրջ. վարչ. հրահանգով հաւաքովայրի մը մէջ կատարուեցան բնդհանուր զարգացման 24 դասա- խօսութիւններ: Այս հոգը այժմ յանձնուած է օժան- դակ անդամներէ բաղկացած մարմնի մը, որ իր չուրջ բոլորած է դաստիարակներ, նուագողներ ու սիրողներ: Չմեռնային այդ շինարար աշխատանքը կատարելու համար հաւաքովայր մը անհրաժեշտ բլլալով՝ բարեւէր տղապիւն մը ապահոված է 18000 լէվա: Առ այժմ մասնաճիւղին հասցէն է Հայոց եկեղեցի:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Ս Ն ՈՒ Ն Գ

Մարդկային մարմինը անընդհատ ուժ և ջերմութիւն կ'սպասէ, ու այդ սպասումը կը գտնուի սնունդով: Ստամոքսը սակայն ընդունարան մը չէ ուր կարելի է ակործակի ու ճաշակի համաձայն խառնի խուսն ուտելիքներ լեցնել:

Մարմինը երեք տեսակ սնունդի պէտք ունի — անեցնող, ջերմութիւն և ուժ տուող, ու մարմինը առողջ պահելու անհրաժեշտ սնունդներ: Ասանկառ անհմիւր:

Անեցնող սնունդը կ'ստանանք բոքսկաճին(ազոթ) կամ ալպիւմին պարունակող ուտելիքներէ, ինչպէս միս, կաթ, հակիթ, լուբիա, պանիր, ձուկ, սոսի և այլն: Ասանկառ անհմիւր և ուժ տուող սնունդը կ'ստանանք ճարպեղէններէ ինչպէս ձիթաբլիթ, կարագ, նշայի ու շաքարի նման ուտեստեղէններէ: Ջուտեցող են նաև գետնախինձորը, բրինձը, անուշեղէնները, ալիւրը:

Երրորդ տեսակ սնունդն է մարմնոյ ատղջութեան անհրաժեշտ նիւթեր — ինչպէս ջուր՝ որուն մէջ սնունդը պէտք է լուծուի. հանքային աղեր՝ սոկորններու, արիւնի և ընդհանրապէս գործարանատարութեան անհրաժեշտ, բուսեղէն չոր կամ կանանչ ուտելիք՝ ալիւրներու կանստաւորութեան համար, «փիթաճին» կոչուած նիւթեր առանց որուն մարմնոյն հասակը, ծանրութիւնը և առողջութիւնը կը ակարանայ: Ասանկառ մէջ ջուրը կ'ստանանք զուտ խմելով և կամ սրտեղներու ու կերակուրներու մէջ, հանքային աղերը դարձնելով կերակուրի պոստըներու մէջ, բուսեղէնը բուսեղէնով, իսկ զայնով փիթաճինին՝ այդ ալ կ'ստանանք այս կամ այն կերպով, միայն պէտք չէ շատ պահածոյ տափերով ուտելիքներով սնանիլ որովհետև անոնց մէջ փիթաճինը ոչնչացած է: Բեւեռախոյզները այդ պատճառաւ լուրջ հիւանդութիւններէ կը տուտալին:

Այս երեք տեսակ սնունդէն պէտք է առանձին գրադիւնք ջերմութիւն տուող տեսակով: Ամէն մարմնին նայն ջերմութիւնը չ'սպասեր. եղանակներն ալ տարբերութիւն կ'ընեն: Չմտք քիչ աշխատող անձ մը կ'սպասէ 2062 «քալորի», իսկ սաստիկ աշխատողը 5688: Ամառ ատեն այդ երկուքը կ'սպասեն 1650 և 4550 քալորի: Սովորական մարդ մը միջին հաշուով օրը 3300 քալորի կ'սպասէ: Անհատը գրադուր ուրեմն կը տեսնենք որ պէտք է ազդէ իր սնունդին վրայ: Իրենց ձեռքը ստոր շատ յոգնեցնող անձեր պէտք է ջերմութիւն տուող սնունդ առնեն, իսկ քիչ յոգնող մարդիկ՝ պէտք է խառն սնունդ առնեն, գալով մտային աշխատանք ունեցողներուն և անուժի մէջ եղող պատանիներու՝ անեցնող սնունդ պէտք է: Աշխատանքը միշտ կապուած է քալորիին և ոչ թէ բոքսկաճին պարունակող սնունդին: Ստորև կուտանք կարեւոր ուտելիքներու պարունակած քալորին 100 կրաճի մէջ:

Չիթ	845	Ոչխարի միս	285
Կարագ	753	ձերմակ հաց	255
Նոքալ	487	Չամիչ	252
Նաքար	397	Տապկած գետնախինձոր	245
Չոր ընկույզ	372	ձերմակ պանիր	192
Կոմս	347	Վասեակ	143
Բրինձ	346	Չուկ	102
Սրտեղ	342	Պաղտ	70
Չոր լուբիա	335	Գետնախինձոր	69
Մեղր	321	Կաթ	69
Կեղին պանիր	302	Գինի	57
Սոս	290	Ո՞նձոր	51
Նոյլ միս	287	Ստեպիլ	39

Չանայելք հասկնայ ձեր կերածը, և յարմարցուցէք ձեր մարմնոյ պահանջին:

ԲԱՐՈՅԱԿՐԹԱԿԱՆ

ՀԱՆԳՈՒՐԺՈՂ ՈՅԻ

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Չուտիկ, գործքերը աւելի խոսուն ու համոզիչ են քան խօսքերը: Երբ կուզեն մէկը քու կարծիքիդ քննել՝ ջանայ աւելի գործքերով փաստել քան թէ խօսքերով փիճիլ ու երբ դարձեալ համոզուիր՝ անցիր դեռ, առանց բարկանալու, բոլորով «Մենք համաձայնեցանք որ համաձայնիք»:

Կը կրկնեմ, չի՛նէ կայրերուն պատմութիւնը: ՀԱՅՐԳ

ԱՆՀԱՏՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռօպէնտանի պատմութիւնը ծանօթ է ձեզ: Ան անհատ մըն էր նաւարակուէլ մը նետուած ամացի կղզիի մը վրայ սրուն միակ մարդկային բնակիչը եղաւ երկար տարիներ: Հոն բնութեան օրէնքներու կողքին չկային մարդկային օրէնքներ սրտմտեալ Ռօպէնտան կողքեր իր բն մարդ սակայն ո՛չ իր բն բնկերային էակ: Թագաւոր ու հարստակ էր ինք միւսնայն ժամա ակ: Նոն չկար կատարութիւն, պետութիւն ու օրէնք: Բայց անխիճազէս սր օր մը զերի մը ազատեց մարդակերներու ձեռքէն՝ այդ օրէն սխառտիքով ու ծառայի պատմութիւնը որ տեսակ մը բնկերական կողք է: Պատահարոյ զերին Ռօպէնտանի երախտագրութեան ըլլալուն, հարստակեցաւ անոր ու երկուքը միասին կրցին հաշտ ապրիլ: Ասկայն երեւակայնէր վայրկեան մը թէ ինչ պիտի ըլլար կացութիւնը եթէ հարիւրուոր անձեր աւելնային այդ կղզիին բնակչութեան վրայ: Խնդրական է թէ պիտի կրնային իր սրու նետ վէճ չունենալ: Ամէն մարդ իր իրաւունքին վրայ պիտի պնդէր, արդարութեան գաղտնիքը իր հասկցած ձեւով մեկնելով ու ամէն սր իր ձեռքով պիտի գործադրէր արդարութիւնը: Ասկէ պիտի ծագէր անխիճառութիւն: Տեսնենք թէ ի՞նչ է այդ:

Մարդիկ կան որ կը հաւատան թէ մարդ ի բնէ քորի է, բայց զոհուած է քաղաքակրթութեան շարիքներուն: Պէտք է յիշել սակայն որ աշխարհի մէջ «կեանքի պայքար» կաշուած ակեղերական օրէնք մը կայ որ թերեւ մարդը ակամայ կը մղէ շարիք գործելու: Անձնատարութիւն գործող մարդը իր կամքը բնապատկերով երբ զանկի կը կրակէ ու զեան կ'իջնայ՝ մարմինը կը մարտի մահուան զէմ՝ հակառակ անոր որ ինք սրտած էր մտնել:

Անշունջ իրերն ալ այդպէս են. երբ բան մը անզէն շարժելու ան կ'ընդդիմանայ և զուն կ'ստիպուի ու զգործանել: Այդ ակեղերական օրէնքով ուրեմն մարդ երբեմն կը փորձուի գողնալ, ինչպէս ժամն Վալման ըրաւ, ու թերեւս սպաննել: Ամենին իտէալ բանը պիտի ըլլար հարկաւ երբ Ռուսի թերազրածին համաձայն բոլոր մարդիկ «ընկերային պայմանագրութիւն» մը կնքէին մէկմէկու իրաւունքը յարգելու, սակայն կը ստաննէր թէ այդ անկարելի է բնութեան օրէնքով իսկ:

Բայց ճշմարտութիւնն, որուն մէկ մէկ Ռօպէնտանի կղզիներ շինած են իրենց, բոլոր մարդիկ, երբ իր բնկերային էակներ քով քովի կուգան՝ ենթակայ և տրամադրուած կ'ըլլան իրենց անձը ապրեցնելու համար ուրիշին վրայ հասցնելու: Անասուններն ալ այդպէս են. անոնք ալ խմբովին կ'ապրին ու յաճախ կը կուտին: Եւ որպէսզի անհատը չստիպուի ամէն վայրկեան լարուած ապրիլ իր բնկերոջ հաւանական մէկ ստանձգութեան զէմ ու տկարները զո՛հ չ'երթնան գորաւորներուն՝ մարդկային բնկերութիւնը միջոց մը գտեր է այդ շարիքը մնգմնելու: Անհատը որ սրտ իրաւունքներով աշխարհ կուգայ ինչպէս անխիճառ իրաւունք ապրելու տղատ ու երջանիկ, այդ իրաւունքներու մէկ մասէն շրտաբերելով յանձներ է կեդրոնական մարմնի մը որ կը կոչուի կատարութիւն: Անխրատութեան մը պահուն ինք իրաւունք չունի անձամբ պատմելու. ան ստիպուած է գիմնելու այն մարմնին սրուն իր պատմելու իրաւունքը յանձնած է ու արդարութիւն պահանջել: Այս կերպով թէ արդարութեան միօրինակութիւն կրնայ ապահովուիլ թէ տկարները կը պաշտպանուին և թէ մարդիկ կրնան ուրիշ աշխատանքի լծուիլ՝ կատարութեան ձգելով պաշտպանութեան ու շատ մը ուրիշ հոգի գործարկ թիւն պիտի տեսնենք:

ԿԱՆՈՆԱԿՈՐ ԿԵՆՅԱԿ

Թերեւս զանաւորն այնպիսիներ որ հաւատան թէ կանոնաւոր կեանք վարելու համար պէտք է անպատճառ հարուստ ըլլալ և ունենալ ամէն հանդուստութիւններով օժտուած սուն և անուազն տասնեակ մը ծառաներ: Կանոնաւոր կենցաղը, սակայն, սեւ է անաշտութիւն չունի այս պայմաններուն ներքին: Ան ուղղակի կ'ազատուի կեանքի բարձրութիւն:

Երիտասարդը պէտք է վայրկեան մը մտարեթէ թէ ինչո՞ւ կ'ապրի, ի՞նչ է իր բնկերոջ այս աշխարհի մէջ: Իր իտէալը կը գոհանայ զէջ լաւ սնունդ, հազուատ ու բնակարան ապահովելով: Ասոնք ամենէն սարքական և գրեթէ անասնական բաներ են. անասունն ալ հարկ կը տեսնէ ուտելու և ցուրտէն պատարասելու համար՝ իր բնական մուշտակի զգեստէն զա՛ն՝ զիշկերկու վայր մը փնտռել: Մենք սակայն այս բոլորը բնելու ենք ապահովելու համար մեր անասնական կեանքը որպէսզի անուն ունենանք զբարելու մեր իմացական ու հոգեկան կեանքով: Մեր ասորեայ չուկայի կեանքը ուրեմն միջոց մըն է և ոչ նպատակ. պէտք չէ վայրկեան միակ մասնալ այս կէտը:

Կանոնաւոր կենցաղը, ուրեմն, ոչ միայն կարգ ու կանոն կը գնէ շուկայի, սնունդի, հազուատի ու բնակարանի, այլ գիտէ նաեւ արժանի բաժինը հանել իմացական ու հոգեկան կեանքին: Անոնք որ պայմաններու բերուածով ստիպուած են օրուան 24 ժամուան մօտ մտք մտք անասնական կեանքը ապահովելու՝ պէտք է հարստաննէն աւելի հոգ տանին իրենց պարագայ ժամերուն ոչ իրենց համար շատ սուղ են: Ժամանակը լաւ գործածել զխնայ՝ կը պահանջէ կեանքը լաւ բերնել: Հոգեկան կեանքի սնորհարձներ են անոնք որ օրինակի համար իրենց բոլոր ազատ պահերը կ'անցնեն սրճարաններու, սինեմաներու, պարսպ խոտակցութիւններու, պարսաբաններու, շափաղանցուած կուտակցական կեանքի և կամ միմիայն մարմնակրթական աշխատանքներու մէջ: Պէտք է այդ բոլորին համեմատական գնահատու մը բնել ճշգրէ աւանդ անհրաժեշտ շափը և չափէն անդին հանցնել ի վրայ ուրիշ շատ մը կարեւոր պարտականութիւններու որոնք մեր վրայ գրուած են իբր մարդ էակ:

Կանոնաւոր ապրելու համար պէտք է ամէն մարդ իր յարապիրը ունենայ: Ամերիկացի ազգանքը իրենց պղտիկ տարիքէն կը կարգան Բենեամին Ֆրանքլին տիպար Ամերիկացիին կենսագրութիւնը ու կը նետեսին անոր զիմ քայլերուն: Հոն ցոյց տրուած է անկողնէն ելլելու որոշ ժամ մը, և նախաձայլ ատաջ յատուկ պահ մը երբ մենք մեզի պէտք է խորհրդակցինք օրուան բնկերոջին կատարելիք մեր գործի մասին թող շտալու համար որ ըստ բազմին և կամ մեքենաբար գործ տեսնենք: Յայտագիրը ութը ժամուան աշխատանք կը տրամադրէ չորսական ժամ կէսօրէ առաջ ու յետոյ, ինչպէս նաեւ եօթը ժամուան քուն: Մնացեալ ժամերը յատկացուած են բնկերոջման պատշափ, ինքնապարզացման, բնկերական կեանքի, նուազի, հանդիստի ու ճաշերու: Անկողնի մասնէլ ատաջ խոջի քանութիւն մը կայ — ատակապատճի օգուտը կրցի՞ քաղել այս օրէն. և թէ ոչ կարմանած սխալը:

Ռուսախեցանք Ֆրանքլինի յայտագրին մանրամասնութիւնները տալ խորհելով որ թերեւս չյարմարի մեր պայմաններուն: Սակայն սկզբունքը կը մնայ նոյնը — կարգ ու կանոն ասորեայ կեանքի մէջ: Գիտնայ իր թերթը գնել, մշակութային միութեան շը անդամ ըլլալ, շինիչ գրքերէ բնկերոջման բնել, գաղափարութիւններու նուազանցեցնելու ներկայ ըլլալ, թանգարանները պատիլ, օգտակար խոտակցութիւններ ունենալ և այս ամէնը իր կարգին — բոնէլ կեանքը հասնելու:

ՕՐԻՈՐԿԵՆԵՐՈՒ ԲԱԵԻՆԸ

ՄԵՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Հայ իզական սեփն առաքինութիւնները ներ-
բաղուած են սկսեալ սակեղարու դասական ներկայան-
բէն: Սաթենիկներու, Աշխէններու, Խոսրապիզուխու-
ներու կողքին, հայ պատմութիւնը մազ հասցուցեր է
նաև Սանդուխտներու, Գայիանէներու, Հախիսիէնե-
րու ու Շուշաններու սակեղարու մարտիրոսապրու-
թիւնները ի սէր կրօնքին ու հայրենիքին: Եւ դարու
կրօնական պատերազմներու դժուրակ օրերուն դարձեալ
հայ կրինն է ոչ նեցուկ հանդիսացեր է իր նախարար
կամ զօրավար անուանոյն ու կանացի գերագոյն շնորհ-
ները ու առաքինութիւնները յայտ բերեր է անոնց
տարապրութեան կամ նահատակման պահերուն: Այդ
փախկասուն տիկիները, կրտէ կղիշէ, որ ստորած
էին ազնիս ուսելիքներով սնանիլ՝ ազգային սուգի
օրերուն միայն խոս կ'առնէին իրր կերակուր, չոր
զեանի վրայ կը պատկէին ու ազօթքի մրմունջներով
կեկղցցի կ'երթային: Այն տիկիները, կ'ըսէ Փարսպիցի,
որ իւզերով իրենց մազերը կ'օժէին ու ազնիս նաշիշէ
հայ կուտէին՝ այդ տառապանքի օրերուն՝ փոխան
գինիի՝ չախով ջուր կ'ըմպէին մարմնացնելով ժուժկա-
լութեան ու անձնագոհարութեան գերագոյն սասիճան-
ները: Փախկակաց, վայելչապէս ու պերճասուն են և
զեր Հայոց Աշխարհի տիկիները, ու նոյն չախով մեծ,
անձնուրաց ու ներստական է կզեր իրենց գոհարու-
թիւնը մեր հայրենիքի անցուցած խաւար պահերուն:
Հայ տիկիներ կզեր է նաև ուշիք ու բանիմաց մասու-
րական մարդին մէջ ալ արտաբերելով նկատելի կարո-
ղութիւններ, չբուականանալով միմիայն բուխերիկին
պահանջած բարեմասնութիւններով: Այդպէս է կզեր
հայ տիկիներ անցալը:

Կեանքի ու հայրենիքի աննպաստ պայմաններուն
մէջ, ճնշուած սարկութեան թափին տակ՝ հայ տիկիներ
պահելով հանգերձ իր աւանդական տանտիկնութիւնը
ու բնասանեկան առաքինութիւնները չէ կրցեր նոյն
բարձրութեան վրայ պահել իր յոյրերուն դարէ դար
իրեն աւանդ ձգած մասուրական ու հոգեկան մեծ
ձիրքերը: Այսօր տասնեակնից դարեր կը նային մեր
աղջիկներուն վրայ ու Ե. դարու հայ տիկիներ իր այս
օրուայ շատախղներուն է յատկ իր աչքերը միշտ
նախանձախնդիր իր ցեղին աղջիկներուն:

Ազգուած իր շրջապատի մտայնութենէն ու բար-
բերէն՝ այսօրուայ հայ աղջիկը բնդհանրապէս ծանծա-
ղեցուցեր է իր կեանքի խախտը՝ պարս, գաշապիք,
Ֆրանսերէնն ու սորածեւութիւնը դաւանելով իր աշ-
խարհին միակ բովանդակութիւնը: Եւ կամ տարուած
արեւելեան աւելորդապաշտութիւններէ՝ այսօրուայ
հայ աղջիկը, մանաւանդ գաւառացին, կը ջանայ իր
աղջկայ առաքինութիւնները աննպարտ պահել բոյր-
բովին կեանքի փախչելով ու անտեղի խուսափումներ
ընելով բնկերային միջավայրէ: Ան չպէտք է բուս-
կանանայ միմիայն սերունդներ հասցնելով, այլ պէտք
է իրմէ պահանջէ նաև բարձր կեանքը ազդելու բն-
զուտակութիւն: Թերևս սասիճան մը կը մնգմանայ
այս գանցաութիւնը կըր նկատի առնենք որ այս-
օրուայ աղջիկը ազրանք մ'է ապարանքի վրայ շին-
ուած, ու հայրը պարզ մտապարար մ'է պահանջքի մը
մատուցում հայթայթող: Պարզ է սերմնն որ քանի
հայ կերտասարգը բուականանայ այս ծանծաղ բարե-
մասնութիւններով՝ հայրեր պիտի չարտանակեն այդ
անտեղի կենակիցներ պտտասել: Իսկ կէտէ հայ աղբար,
նախ իրենք բարձրանալով, բարձրացնեն նաև իրենց
պահանջները՝ այն ասեն մեր աղջիկներն ալ հարկազ-
բուած պիտի բլլան աւելի խնամելու իրենց դաստիարա-
կութիւնը ու մասուրականը: Մինչ այդ՝ պէտք է մեր
այսօրուայ օրիորդը սկսի ազդել իրեն համար, ան-
հասականութիւնը մշակելով՝ և ոչ թէ ինքզինքը կոչ-
ուած զգոյ միմիայն ու բիշի մը բազակիցը բլլալու:

Հ Ա Յ Մ Շ Ա Կ Ո Յ Թ

ՄԱՔՈՒՐ ՀԱՅԵՐԿՆ

Մեքենապրութեան և կամ գործիք մը նուազելու
նման՝ լեզու մը խօսիլն ալ կապուած է սնակութեան:
Նոր լեզու մը սորված միջոցնիս՝ կը խորհնք մէն մի
բասի վրայ և կը կշտենք նախադասութիւններու կազ-
մութեան ձևը: Բայց քանի վարժութիւնը լեզու ին այն-
քան քիչ կանդապաւանանք բասացանկին ու քերա-
կանական օրէնքներու: Օրինակ՝

Ամենէն սովորական սխալներէն է «ինծի տեսաւ»
«ինծի կը սիրէ» ձևը: Հոս «սիրել» և «տեսել»
բայերը պէտք է առնեն հայցական սխալ խնդիր, ու
ճիշդը նաևւարար պէտք է բլլայ, «զիս տեսաւ»,
«զիս կը սիրէ»: Աւրիշ քան է «ինծի տեսաւ» ձևը
ու «ալ» բայը փոխանակ սեպի խնդրի ունի «ինծի»
արական հոլով բնութեան խնդիրը: Բայերու խոնարհ-
ման մէջ ալ յաճախ սխալներ կը սղորդին. օրինակի
համար՝ կ'ըսենք «կը տեսնամ» «կ'ելլամ» որոնց ուղիղ
ձևն է «կը տեսնամ», «կ'ելլամ»: Անցեալ կատարելը
բայերու դժուար ժամանակներէն մին է: Մենք յաճախ
կը լսենք «նաւցայ», «թուցեալ» փոխանակ «նստայ»
ու «թսաւ» ի:

Մեր յիշած այս փոքր շարքը կը պատկանի քե-
րականական սխալներու: Կան սխալներ ալ սակայն ու-
րոնք քերականական կանոններու դէմ սեւէ կերպով չը
մեղանչելով հանդերձ՝ տակաւին խորթ կը թուին լեզ-
ուին: Այս կարգէն են օտարարանութիւնները: Շատ
բնական երևուցի մըն է սա քանի՜ որ լեզուն միշտ
ենթակայ է զինք շրջապատող լեզուներ, ու ազդեցութեան:

Օտարարանութեան ծայրայեղ սասիճանն է ուղ-
ղակի օտար բառեր նայնութեամբ գործածել ու բիշ
լեզուի մը մէջ, օրինակի համար թուրքերէն, ֆրան-
սերէն, սուսերէն, պուլխարերէն և ուրիշ բառեր ու-
րոնք երբևիմ կ'ենթարկեն նաև մեր լեզուին օրէնք-
ներուն հոլովելով, խոնարհելով, ամանցելով եւայլն:
«Ջութակ կը չալեմ» նախադասութեան «չալեմ» բա-
ռը թուրքերէն է որ հայերէնի օրէնքով սահմանական
կողմնակ ներկայի ձև է աւեր: Պէտք է լսել «Ջութակ
կը նուազեմ»:

Միայն քերականական ճշտութեան հոգ տանելով
և օտար բառերէ, խուսափելով լեզուի մը մարքու-
թիւնը չ'ապահովուիր: Անհրաժեշտ է նաև ուշադրու-
թիւն դարձնել օտար ոճերու որոնք թերևս աչքի
չեն գարներ այնչափ, բայց դարձեալ վնասակար են
լեզուին ազազային: Ամէն օր կը լսէք «սիկաւ խմել»
«պատկեր քաշել» ասացուածքներու որոնք կերպին
ալ թրքարանութիւններ են և օտար նուկարական
լեզուներու որոնցմէ է հայ լեզուն: Հեղուկը «կը խը-
մենք» իսկ սիկաւ «կը ծխենք»: Փոխանակ «պատ-
կեր քաշել» լսելու պէտք է գործածենք «լուսանկար-
ուել» ձևը:

Մեր կերտասարգութեան գիացածօտար լեզուն բնդ-
հանրապէս թուրքերէնը բլլալուն՝ օտարարանութեան
օրինակներ պիտի բերենք այդ լեզուէ. մեր ազարը
կ'ըսեն «ձեծ քաշեցի»՝ կրտեն նաև «խնդութիւնը
բոնեց», «ստաջքը առնել», «երթալով կը մեծնար»,
«ստաւ քաշեց», «ականջի ետև ձգել» «կածին պէս»,
«կանանչի կը գարնէ», «ականջ կարած» եւայլն, ու
նոյնի իսկ թրքերէնի նաևւարարութեամբ կ'ըսէ «ձեփ-
ձեբմակ» կրկնելով «ձ» գիրը և կամ «ձուկ-ձուկ»,
«զիրք-միրք» աւելցնելով «մ» մը:

Տղաքներ, ոչ մէկ քերականական սխալ տակ-
վերջ, և մանաւանդ ոչ մէկ թուրքերէն բառ կամ
նմանութիւն ձևը առօրեայ հայերէնին մէջ: Քիչ մը
ճիղով կրնաք փրկել ձևը հարուստ, զեղեցիկ ու ազ-
նուստահ լեզուն:

ԱՇԽԱՐՀԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՐՀԱՐԳՈՒՆ ԿԵՆՆՔԸ

Ասկէ չուրջ 100.000 տարի առաջ, ցարդ անձա-
նայթ մեացած պատճառներով՝ Եւրոպայի չխախտային
մասէ ամբողջ ստալով ծանկուած էր որուն մէջէն դուրս
կը ցրուէին Ալպիաններու ու Կարթագենի սարերը
մինչ շունդարիւն ու Պալոսաններու գաշտերը հսկայ
լին մը կը կազմէին: Արիւիկէ ալ միացած էր Եւրո-
պայի ճիւղը սլթարով ու Սիկիլիայ կղզիով: Յուրախ
այս շրջանին ստար պարբերաբար կը քաշուէր ու
այդ միջոցներուն զանազան ցեղերէ մարդկային էակ-
ներ կ'աղբէին: Մեր այդ նստաշայրերը հաւանաբար
նկատ էին Աֆրիկէէն, թերեւս Սահարայէն որ այն ա-
տան բարերէր էր: Անոնց սնունդը կ'ախում ունե-
նայով անասուններէն, ու անասունն ալ կ'ախում ու-
նենայով բուսականութիւնէն՝ քանի կլիման փոխուէր
ու բոյսերը աննկատային՝ անասունը կը գաղթէր ու
մարդն ալ անոր ետեւէն նկատուանկաւ հաստ Եւրոպա:

Այդ նախնական շրջաններուն՝ մարդը հագուած
չունէր ու կը բնակէր անտառներու մէջ կամ զետե-
զերքը, յաճախ ծածկուած վրայ զինչընչով: Ան կայծ-
քարէ զէնքեր չիւնէրով կերակուրի և պաշտպանու-
թեան համար կը կուտէր անասուններուն նեւ: Կու-
տէր նաև վայրի պտուղներ, ձուկեր ու հաւանաբար
կ'նիւր իր միւր քանի որ կրակի գործածութիւնը
ճանաթ էր իրեն: Իր տեսած անասուններն էին փիղը,
սնդեղիւրը, ձիակաթին, սակայն յաջորդ շրջանին
կըր օգը քիչ մը ցտնց ու խոնաւցաւ՝ իր նեւ աղ-
բեցան ձին, եզր ու բորենին: Ան հնազանդ մարթէ
հագուածներ չիւնց, հնարելով անոնցներ, նեւ, կացին
և այլ զո՞ծիքներ, ու զինչերնց քարայրներու մէջ,
յաճախ փորքի չիւղակներ ալ չիւնէրով, և շուտով իր
գոյակից անասուններուն վրայ աւելցաւ եղջերուն:

Եկաւ տանն մը երբ այս թախտական ու որսոր-
դական կեանքէն անցաւ խաչնարածական կեանքի ինչ
որ կը պահանջէր անասուններու բնտանկացում: Ա-
ռաջին բնտանի կենդանին չունը եղաւ որուն սկիւր-
ները յաճախ կը գաննէր մարդկային մնացորդներու
նեւ և քանի որ մարդը սովորութիւն ունէր իր որ-
սացած կենդանիին միտելով կտրելով սուն բերել ու-
կորները գաշտը ձգելով՝ կը նեւեցնէր թէ չունը
իր տիրով քով մտած է: Այս շրջանին մարդը սկսաւ
քարէ զատ սկիւրէ ու եղջիւրէ գործիքներ ալ չիւնէլ,
զաննք չղկել, ինչպէս նաև սկիւրը գնել գեղար-
ուեստին, քանդակելով ու նկարելով: Նորուկ կեան-
քին նեւ ուրեմն սկսաւ գեղարուեստը ու հոգեզէն ա-
մաններու գործածութիւնը քանի որ կտրելու վտանգը
աւելի քիչ էր, ու տան կեանքը իր նեւ կը բերէր
նաև զարդի զգացումը: Ընտանեկացումէ վերջ մարդ
սկսաւ նաև մշակել ճորը ու շիննց կառու, հաց, պա-
նիր ու գինի: Ան նաև հիւզակներ չիւնց լիններու
վրայ ու բնակեցաւ իր բնակներուն նեւ, կազմելով
տեսակ մը պաշտպանողական բնակութիւն: Տակաւ
սկսաւ խորհիլ խաբիլ, սեխականութեան գաղափար
ունենալ ու սիրել: Անէր խոր կրօնական զգացում,
մանաւանդ մանուան հանդէպ: Հսկայ քարերէ գերեզ-
մաններ կը շինէր, կը պաշտէր ֆէթիշներ ու աստուա-
ծութիւնը, զոր կը ներկայացնէր կուսքերով: Իրեն
ամենէն օգտակար գործիքը, կացինը, նուիրական էր
իրեն, ինչպէս նաև մեծ հայրերը, հերոսը, եզր ու կինը:
Կը հաւատարմ սղիններու Ան մտելներուն միտերը կու-
րելով սկիւրները կարմիր ներկով կը ներկէր ու կը
պահէր ու երբեմն ալ մարմինը այրելով աճիւնները
անօթներու մէջ կը դնէր:

Հաստ մամանայր նաև կըր մարդ սկսաւ մնալ
գործածել: Ան կատարեց աշխատանքի բաժանում, և-
ղաւ վաճառական ու ճամբորդու, կաղմուց հաւաքակա-
նութիւն, մասային կարողութիւնները ու ֆիզիքական
ուժերը տարբերեցան, ու յայտ եկան իշխող ու ծա-
ռայ, հարուստ ու աղքատ, զարգացած ու աղէտ:

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՍԵՐ ԳԻՐԲԵՐ

«Կեղևամէջ»: Այս՝ աշխարհի մեծ գիրքերուն
ամենահինն է, կազմուած Քրիստոսէ չուրջ 4000 տարի
առաջ, հարուային Միջագետքի մէջ ապրող Սումե-
րացի մալուպուրի ձեռքով: Այս մեծ գիրքայնագու-
թիւնը գրուած է սեպածեւ գրերով ու ամբողջուած է
12 ասխտակներու վրայ որոնց 11-րդը կը պատմէ մեծ
Ջրհեղեղին պատմութիւնը:

Կեղևամէջ որդին է Աշուրու գիւրուհին ու իր
մանկութիւնը կ'անցնէ ամայի վայրեր խաչ-
նարածութեամբ ցոյց տալով արտակարգ ուժ: Արեւի
չատուածը, Շամաչ, իրեն բնկեր կուտայ չիւշակերպ
արարած մը էնքիտու կամ էազանին: Իրենց առաջին
քաջագործութիւնը կ'ըլլայ Ուրուք քաղաքը ապամեկ
էրաւացի թագաւորի բանութիւնէն: Իշխար գիւրուհին
կը չիտնայ իրենց քաջութեան ու Կեղևամէջի գեղեց-
կութեան, սակայն այս վերջինը գիտնալով որ գիւրու-
հին սէրը մահացաւ է կը մարմէ զայն: Իշխար բար-
կանալով անոր գէժ կը զրիէ հրէշային ցուլ մը որ
կ'աւերէ Ուրուք քաղաքը, բայց էպանի այս երկ-
նային ցուլին զլիւն բանելով իր կուսիք կը միտէ ա-
նոր ծոթակին մէջ և կը մառնէ զայն: Ասոր վրայ
վրէժի նոպայի մը մէջ՝ Իշխար՝ էազանին բու-
րոտութիւնով կը զարնէ ստրէն մինչև գլուխ: Բու-
ժուածի միտի միջոցն է երթալ այն երկիրը ուր կը բղիւխ
երթասարգութեան Աշրիւրը և ուր կ'աճի Կենաց
Մտոր: Կեղևամէջ և իր բնկերը այս վտանգաւոր ճամ-
բորդութիւնը յանձն կանեն սակայն ճամբան էազա-
նի կուսի բնուելով վաղրի մը նեւ՝ կը մանի: Կեղ-
կամէջ կ'ողբայ իր բնկերով մահը և կ'որոշէ երթալ
զանել իր հին բարեկամը Ջրուտուտու և կ'աճ Ութա-
նարիշխիմ կոչուող աստուածացած թագաւորը և խնդ-
րել անկէ իրեն յայտնել էազանին վերականգնա-
ցնելու միջոցը: Այս արկածային ուղեւորութեան ճամ-
բան իրեն ցոյց կը տրուի երազի մը մէջ: Կեղևամէջ
կ'անցնի Մաշուի երկրէն որուն մուտքը կը պահպա-
նեն մարդակերպ կորիճներ, ու Ուկէանին եզրը հաս-
նելուն նեւ մը չիւնելով նաուղիկ Արազէաի նեւ
ճամբայ կ'ելլէ գէղի Ութանարիշխիմի բնակավայրը:
Մէկ ու կէս ամիս ճամբորդութենէ վերջ նաւը կը
հասնի ճահիճներով շրջապատուած կղզի մը ուր կ'աղ-
բի իր բարեկամը: Կեղևամէջ նեւեւն կը տեսնէ Ու-
թանարիշխիմը ու իր կինը, սակայն չի կրնար նաւով
անցնիլ այն փոքր ծովամտար որ զինք կը բաժնէ
կղզիի վրայտէն: Իր ձայնէն Ութանարիշխիմ կ'ար-
թնայ ու կը պատմէ իրեն թէ ինչպէս իր աստուած-
վախութիւնը փրկած էր զինքը Ջրհեղեղէն: Կեղևա-
մէջի կը ստրվեցնէ ապաշխարհուածի ծիսակատարու-
թիւնը և կ'ըտէ թէ կայ «ձերը երթասարգացնող»
կոչուած ծաղիկը որ կրնայ յախտենական տեղ մը ա-
պահովել իրեն՝ աստուածներու կողքին: Կեղևամէջ կը
փնտտէ ու կը գտնէ զայն, բայց օձ մը կը զոդնայ
ծաղիկը իրմէ: Այն ատեն Կեղևամէջ կ'ստիպուի բոլոր
մարդոց վիճակուած բարկին համակերպիլ, մտնիլ ու
իջնել «անկերպարձ ճամբու աշխարհը»: Այսպէս է
աշխարհի օրէնքը:

Այս պատմութիւնը մեզ հասած է Ասորբարեկա-
ցիներու ձեռքով, ու թէև թերեւս ազատական ու ծի-
ծաղելի՝ բայց և այսպէս որդէս մարդկային մանուկ
հանձարին արտադրութիւնը՝ պէտք է մեր պատկառան-
քը չարմէ հանգէպ քաղաքակրթութիւնը ստեղծագոր-
ծող մեր նախադարեան եզրայրներուն:

ԳԵՂԱՉՈՒՆԵՍԱԿԱՆ

ՕՒԼԻՐԱ

Տասնութնորոց դարու վերջերք Բասախոյ Ֆլորանս քաղաքին հարուստ ու ազնուական անձերէն մին, կրնս ձիօժանի Պարսի, բանաստեղծութեան ու նուազի սիրանար ըլլալով՝ իր շուրջ հաւաքեց շատ մը գեղարուեստագէտներ նոգասակ ու նենալով գոյութիւն ունեցող երաժշտութեան ձեւերէն աւելի գօրեզ ու արտասայախիչ եղանակ մը գտնել: Իր տան մէջ հաւաքուած խումբը պէտք տեսաւ թատերգական բանաստեղծութեան խառնել կարգը, հաւատարմով սր հին Յոյներն ալ այդպէս կ'ընէին: Եւ ա՜ն աչգ քայլէն ծնաւ արդի օրերան: Այդ գործակիցներուն մէջ կը գտնուէին նշանաւոր գիտուն Կաչիլէշի հայրը Քաչչիլի կարգիչը, Ռինուչչիի բանաստեղծը, Եաթարօ Բէլի կարգախումբի գործիչը, ու Քորսի և Քամպիլիէի ազնուականները: Ասոնցմէ՝ Եաթարօ Բէլի («Կափնէ») կտորը սր 1597ին գրուած ու կորսուած է՝ կը համարուի աշխարհի առաջին օրերան: Նոյն հեղինակին «Եւրեպիկէ» օրերան ներկայացուցաւ 1600ին արքայական ամուսնութեան մը ատիկով և շուտով Ֆրանսա ու Գերմանիա անցնելով տարածեց օրերայի նոր արուեստը: Միայն Անգլիա է որ անտարբեր մնաց անոր ազդեցութեան:

Մակաչն շուտով ծանրութեան կեդանք Ֆլորանսէն անցաւ Վենետիկ ու Նոն յայտ եկան Մօնթելէթուէ և իր աշակերտը Քամպիլի որոնք աչքառու բարեփոխութիւններ կատարեցին օրերայի մէջ, Պատաշինը արտադրելով «Արիետ» ու «Արիանա» կտորները 1607ին և 1618ին, իսկ երկրորդը՝ իր գլուխ գործոցը, «ձիասօնէ»ն 1649ին: Նոյն երկրին նարոյի քաղաքին մէջ ալ 16րդ դարու վերջերք Այդէքսանդր Աքարլովի մեծ երաժիշտը որոշ փոփոխութիւններ կատարեց ու սկզբնական անկատար գործիքներու վրայ աւելցաւ կատարելագործուած ջութակը: Աքարլովիի հեղինակած 115 օրերաներուն մէջ կը գտնուի նաև «Տրագան»: Բոյոր այս Բասախոյ օրերաներուն մէջ «aria»ն կը սիրապետէ որ տեսակ մը մեներգ է. և այդ ցալօր մնացած է Բասախոյ օրերային ցայտուն յատկանիշը: Իր յաջորդն էր Ռաֆօ:

Օրերան Ֆրանսա անցնելուն՝ Ֆրանսացիք զգացին որ «պալէթ»ի պակաս մը կայ Բասախոյ երկերուն մէջ: Ժան Լիւլիի վիճակուած էր այդ պակասը լրացնել: Փարիզի օրերային վարիչը ըլլալով 1672էն սկսեալ՝ Լիւլի բեմադրեց «Բագոսի Սէրը և ուրիշներ»՝ ֆրանսական օրերային յատկանիշը ընելով բեմական ճոխութիւն ու պար:

Օրերան անգլիացիներուն խառնուածքին անշարժար ըլլալուն՝ Անգլիա մեծ օրերաներ չէ արտադրած: Իրենց միակ մեծ անունը, Չենրի Փրքսէլ, յայտ եկած է երբ ֆրանսական թագաւոր մը կ'իշխէր երկրին մէջ: Նշանաւոր գործն է «Արթիւր թագաւոր»՝ ազգային օրերան 1691ին:

Մինչ 18րդ դարու կիսուն մօտ Բասախոյ մէջ երևան կուգար «օրերա պուֆիա» կոչուած կատակերգական թեթեւ օրերան ձեւամբ ձիօժանի Էրկոլէզէի ու կը նուիրապարծուէր 1733ին իրը Լա Աւալա Բասթօն»ով՝ անգլիան Գերմանիոյ Համբուրկ քաղաքին մէջ կարեւոր քայլեր կ'անուէին լուրջ հիմնարկ վրայ գնելու օրերան:

Օրերայի ամենամեծ բարեկարգիչներէն մին կըաւ գերմանացի Քրիստօֆ Կլիւք (1714-1787):

1762ին բեմադրուած իր «Արիետ և Եւրեպիկէ»ն գարազուխ մը բացաւ օրերայի պատմութեան մէջ խաղաղութեան և օրերայիին աշխարհի ու շաղթութիւնը գարծնելով և մազմայնելով կրգի տիրապետութիւնը: Իր գլուխ գործոցն է «Իփիկիանիա Տալթաի - Մէջ» որուն մէկ համաստեղծութիւնով գալ անգամ պիտի սկսինք նշանաւոր օրերաներու շարքը:

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

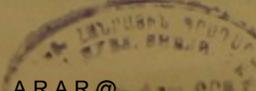
ԵՒԵՔՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Անցեալ դարու առաջին կիսուն սպորոզ Անգլիացի Միքայէլ Ֆէրրալէ, կազմարարի աշխարհութեան բարձրացաւ երկարական գործիքներու հնարիչը ըլլալով: Օր մը ան առաւ պղնձէ թել մը ու գոյն մետաքսով կամ քառույզով լաւ մը ծածկելէ վերջ՝ ճախարակի մը վրայ ոլորեց: Յետոյ ճախարակի մէջտեղի ծակէն կակուզ կրկաթի բարակ ձող մը երկարելով թելին մէջէն երկարական հասանք անցուց: Այդ բնելուն՝ դիտեց որ որքան ասուն որ հասանքը շարունակէր՝ երկաթի ձողը կը մազնիտանար, ու հասանքը դադարելուն մազնիտական գորութիւնը կը կորսուէր: Ֆէրրալէ դիտեց նաև որ ճախարակին շուրջի թելի ոլորները որքան խիտ ըլլային ու անցուած երկարական հասանքը որքան ուժեղ ըլլար՝ նոյնքան գորաւոր կ'ըլլար ձողին մազնիտականութիւնը: Այս պարզ սկզբունքէն ծնած շատ մը երկարական գործիքներ որոնց կարգէն է ձեր գրան գանդակը:

Այդ գանդակին տուփը բանալուց հոն պիտի տեսնէք սովորաբար երկու ճախարակներ որոնց վրայ կանանչ մետաքսի մէջ փաթեթուած մետաղէ երկար թել մը ոլորուած է, ու վերը նկարագրուածին նման՝ ճախարակներուն մէջտեղէն մէկ մէկ երկաթներ անցուած են Այդ երկաթներուն խրաքանչիւր ծայրին յովը բարակ երկաթէ թելով մը կայ որ քիչ անոյնի տուփէն դուրս ելլելով գնդիկի մը ձեւը կաննէլ գոլաւոր գանդակին վարնելու պատրաստ: Մետաղէ գոլանակ մը այդ երկաթէ թելովը ձողէն հետո կը պահէ: Փոզոցի դրան դուրսի կոճակը կոխելուս՝ երկարական հասանքը կը հասի ու այդ երկու ճախարակներուն մէջտեղի ցողերը կը մազնիտանան: Մազնիտները իրենց կը քաշեն երկաթէ թելովը որուն ծայրը գնդիկը կը հարուածէ գազգակը: Բայց անմիջապէս որ երկաթէ թելովը մազնիտին կոչի՝ անգլէն բաժնուելով ուրոշ թելէ մը՝ երկարական հասանքը կը կորի ու անմիջապէս նաև երկաթէ ձողը իր մազնիտականութիւնը կորսնցնելով՝ երկաթէ թելովը իր տեղը կը դառնայ երկրորդ հարուած մը սալով գանդակ: Բայց քանի որ փոզոցի դրան կոճակին վրայ գեռ կոխուած է երկարական հասանքը անգամ մ'ալ կը հասի ու նոյն գործողութիւնը կը կրկնուի այնքան արագ որ գանդակին հնչուածը շարունակական կը թուի մեզի:

Այս տեսակ գանդակներու երկարականութիւնը կրնայ հասնել մեթրի, բացի փոզոցի երկարականութիւնէն՝ նաև մէկ կամ երկու կարգանէ իրիկի: Այս բոլորը չինելու համար պէտք է ասնել երկու տեսակ աճաններ, մին սպակիլի իսկ միւսը ծակտակէն հողէ: Ազգակիլէ ամանին երեք բաւարար պէտք է լեցնել 1 լիթր ջուրի մէջ լուծուած 200 կրամ ամոնիակի ալալի լուծուածին մէջ պէտք է իջեցնել պղնձի բարակ ձող մը որուն ծայրէն երկարական թելը կը սկսի: Ծակտակէն ամանին մէջ պէտք է լեցնել մանկանդ բլթօքախի ու ամուխի խառնուրդ և անոր մէջ իջեցնել ամուխի ձղիկ մը որուն ծայրէն պէտք է ուրիշ թել մը սկսի: Այս երկու թելերը իրար գպկուեն երկարական հասանք յատուց կուգայ: Պէտք է այս երկու բլթիւնը ալ չոր տեղ մը գրուին: Ամուխի ամանը երեք սարիէն աւելի կը գիմանայ, բայց միւս ամանը պէտք է յաճախ վեց ամբար անգամ մը պարսկել, մարքիւ ու մէջի նիւթերը նորոգել: Կալ թիւով պիտի ծանօթանանք հնազգրական գործիքին որուն սկզբունքը յար և նման է երկարական գանդակին:

Պատասխանատու անօրէն՝ Ս. ՓԱՓԱՉԵԱՆ
Տպարան «ՀԱՅ-ԳԻՐ» — Յաջ Պօրիս 58 ՍՕՅԻԱ

Թուրքերու ֆուլթուրի թիւը Գերմանիա ան-
ցած է մրցումներ ընելու համար:

Շուէտացի Աննէ Պօրկ՝ Պաւսարէշիթի լոգալու
միջազգային մրցումներուն առաջին հանդիսացած է,
նշանակելով մրցանիշ մը 1500 մէթրը 20 վ. 4¹/₅ երկ-
փայրիկանէն: Կէտերու սառուելութիւնը մնաց զերման-
ներուն քով: Հունգարացիները շահեցան ութերոր-
րորի մրցումը:

Թէնիսի ախոյեան Օր. Լէնկլէն որ ցարդ ա-
մաթէօր է եղած՝ այժմ իրը բրօթէսիօնէլ մրցելու ան-
ցած է Ամերիկա:

Օգոստ. 31ին երկու ֆրանսացի սպաներ
Շալ և Վէյզէր օդանաւով կտորեցին աշխարհի մրցա-
նիշը Բարիզէն-Պէնսէր Ապրիլ 5200 քիլօմէթրը կրտ-
րելով 27 ժամէն առանց կանգ առնելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Օգոստ. 8ին Մարտիկոյ մէջ հայ կախմարտիկ
Գարբէլի Պաղտատարեան 10 շրջանէն յալիկեց միջին
ճանրութիւն, Սիւլիմանը:

Օգոստ. 15ին Մարտիկոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ը ունե-
ցաւ լոգալու մրցումներ:

Մարտիկա-Լիօն ճեճերանիւի մրցումին 20
ֆրանսացիներու մէջէն 13րդ ելած է Սեղուհ Մանա-
րեան:

Օգոստ. 22ին տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի
Մարտիկոյ Միջազգային մարզական հանդիպումը
մասնակցութեամբ 14 ֆրանսացի ու օտար միութիւն-
ներու, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարտիկոյ, Փարիզի, Լիօնի,
Վիեննի ճիւղերուն և նիսի Հայ Մարզական Միութեան:
Երկաթի յալիկանակը շահեցաւ Ժ. Խոսիկեան 12 մէթր
21 ս. ու: Մասնաւոր արժանիք ցուցուցին նաև Ե. Կի-
սէն՝ Վ. Յովնանեան 1000 մէթր վազքին, ու Յ. Մա-
միկանեան ճոշով ցատկելու մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պաւ-Քօլօմպի «Արմէնիա» ֆուլթ-
ուրի խումբը Լանկի տեղական խումբը յալիկեց 2 կօլով:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի ֆրանսայի Տարեկան Մրցում-
ները տեղի կունենան Սեպտեմբերին:

Վալանտի Հ.Մ.Ը.Մ.ի ճիւղը Օգոստ. 29ին
ունեցած է ճեճերանիւի մրցումներ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պաւքէշի Տարեկան մրցումները
տեղի ունեցան Օգոստ. 1ին, իսկ Ռուսական Ողիմ-
պիականը տեղի կունենայ Սեպտ. 5ին մասնակցու-
թեամբ Պաւքէշի, Կալացի, Քօսթանդուպի, Պաղար-
ճրքի ու Սիլիսթրիայի մասնաճիւղերուն:

Պոլսոյ Երչի-Եսաշեան խումբ խումբը պար-
տուեցաւ թրքական Ալիքին Մզրաք» խումբէն, իսկ
յալիկեց յունական «Արօրթիկ» ին, և յունական «Ի-
Ֆէսթօ» խումբին, ստանալով Սիստաօփի նուիրած
բաժակը:

Պոլսոյ Իւնիօն-Քլիւպի մէջ տեղի ունեցաւ
Արաւան-Ռենճեան վարժարաններու «Արաքս» միւ-
թեան մարզասունը Օգոստ. 6ին, յայտ բերելով զոճա-
ցուցիչ արդիւնքներ:

Հայ վեթեաքան ճեճերանուրդ Աշտ Մամի-
կանեան յալիկական ելաւ 100 քիլօմէթր արշաւի մէջ,
Կ. Պոլիս:

Պոլսոյ թէնիսի միջազգային մրցումներուն՝
Երբինեան և Յովաննիսեան յալիկեցին:

Պոլսոյ Ողիմպիականը տեղի ունեցաւ
Օգոստ. 27ին Իւնիօն Քլիւպի մէջ: Հ. Աճէմեան 100
մէթրը կարեց 11³/₅ երկփայրիկանէն, իսկ Կ. Թաշճեան
յալիկական ելաւ 1500 և 3000 մէթրերուն:

Անլանիկի Հ.Մ.Ը.Մ.ի ֆուլթուրի թիւը Էր-
ցելով յայն մակերանացիներու հետ հաւատար է մնացած:

Եգիպտոսի Ողիմպիականին 40 քիլօմէթր ճե-
ճերանիւի մրցումին առաջին ելած է Տ. Երանեան 1
ժամ 23 վայրիկանէն կարելով միջոցը:

Աղէքսանդրիոյ մէջ կախմարտիկ Հ. Ասա-
տուրեան յալիկեց միջին-ճանրութեան ախոյեան Մֆօ-
համէն Ալիի, իսկ Թուրքիոյ փետուր ճանրութեան
ախոյեան Արթիւր Պէճիտեան յալիկեց Գահրէթի ախո-
յեան Սալիա Մուսթաֆայի:

Հայաստանի կառավարութիւնը մասնաւոր
գպրոցներ բանալու վրայ է սկսաւ խմբապետներ
հասցնելու համար:

Ամերիկեան նպատամատուցը երրորդ անգամ
ըլլալով 10.000 արախիի նուերած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յու-
նաստանի Երջանային վարչութեան:

Ամերիկայի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղերը
ջանքեր ընելու վրայ են Երջանային վարչութիւն մը
տակցելու համար:

Տ Ե Վ Ա Ա Ն

ՊՈՒՆԿԱՆ

Թրնօփօյի մէջ զուժարուած: Պաւլարական Մարմ.
Ընդ. Միութեան Փ. յօնիքի տեղակալները կ'ըսէ թէ
երկրին մէջ կան 170 մարմնակրթական ու սրբօրի միւ-
թիւններ:

Աւստրիական «Կրաց» ֆուլթուրի խումբը
յալիկեց Պաւլարական F. C. 13ի և «Սլաւիա» ի Օդ. 8ին:

Լեհական «Վարչապիւստ» ֆուլթուրի
թիւը յալիկեց A. S. 23ի, պարտուեցաւ «Լէվաքի» էն,
ու հաւատար մնաց «Թ. Աղէքսանդրով» ի հետ:

Պաւլարիոյ ֆուլթուրի ախոյեանութեան հա-
մար Օգոստ. 22ին Սօֆիայի մէջ մրցեցան ու հաւա-
տար մնացին «Սլաւիա» և Վանայի «Վլադիսլաւ»
խումբերը, այս վերջինը վերջնական խաղի աստե-
անկարգապահ ըլլալուն հետաջուեցաւ Ֆէտէրատիօնէն:

Սրբօրիկի Քլիւպի թէնիսի ախոյեանութեան
մրցումները վերջացան:

Տեղի ունեցան հետեւեալ յօնիքները—թու-
րիստներու՝ Սօֆիայի մէջ, իւնաքներու՝ Սլիվնի մէջ,
ճեճերանուրդներու՝ Խասարաօյի մէջ:

Պաւլարիոյ «Թուրիկ» քլիւպի ինքնաշարժ-
ներէն մին արշաւ մը կատարեց Բարիզէն-Սօֆիա:

Օգոստ. 28ին կատարուեցաւ թուրիստներու
ուսանդական վերելքը դէպի «Չէրնի-Վրբի»:

Օգոստ. 29ին Վանայի մէջ տեղի ունեցան
լոգալու և թիաղարելու մրցումներ:

Պաւլար Մարմնակրթական Միութիւնը ըն-
գունուեցաւ Միջազգային միութեան մէջ:

Պր. Թրանսօֆ Պաւլար սքսուանները ներ-
կայացուցած է Չուիցերիոյ Միջազգ. Քօնիքէին մէջ:

Պաւլարիոյ աթլէթիկի ամենազօրաւոր
միութիւնը «A. S. 23» Օգոստ. 23—28 Սօֆիայի մէջ
կազմակերպեց մրցանադէս մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Օգոստ. 15—22 Վանայի մէջ տեղի ունեցաւ
Ռուսուքի, Շուէնի և Վանայի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Սքս-
ուտական բանակումը:

Օգոստ. 28—29 Ֆիլիպի մէջ տեղի ունեցաւ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պաւլարանայ Մրցանադէսը՝ մասնակցու-
թեամբ՝ Ֆիլիպի, Սօֆիայի, Սլիվնի, Պաւլարի,
Թ. Փաղարճրքի ու Խասարաօյի մասնաճիւղերուն ու-
րանցմէ Ֆիլիպի շահեցաւ 22 կէս, Ալիքէն 7, Պաւ-
կաղ 5, Սօֆիա 2, Խասարաօյ 2, Յաջող էր Պ. Մ.
Մալմեանան նիզակ նետելու մէջ, իսկ օրուան ախոյ-
եան հանդիսացաւ Պր. Թ. Տօրթաբեան: Դրօշարշաթի
մէջ առաջին էր Ֆիլիպի, երկրորդ՝ Ալիքէն, երրորդ՝
Պաւլար: Ֆուլթուրի մրցումներուն՝ Սօֆիա յալիկեց
Ալիքէնի ու պատուեցաւ Ֆիլիպիէն:

ՄԻՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱԶԻ. ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ.

„ՀԱՅ ԳԻՐ“ փոխադրում Յար Պերխ 58 — Սոփիա

ՏՊԱՐԱՆԱ օժտւած ըլլալով „Իւնիօն“ մեծ
սպարանի էլեքտրաւարձ մեքենա-
ներէն ինչպէս նաեւ յարակից մանրամասնութիւններէն
կ'ստանձնէ Հայերէն, Պալիարերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով
ամէն ա՛նակ վաճառականական գործեր, այցաքարդ, նշանախո-
սութեան եւ հարսանեկան հրաւիրագիրներ, մահազգներ, թասե-
րական յայտագիրներ, պատի օրացոյցներ, գիրքեր եւ այլն:
ՄԱՐՄԻՒԹԻՒՆ — ՃՇԴԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ — ՉԱՓԱՌՐ ԳԻՆ

Համար 211 "Հայերէն"